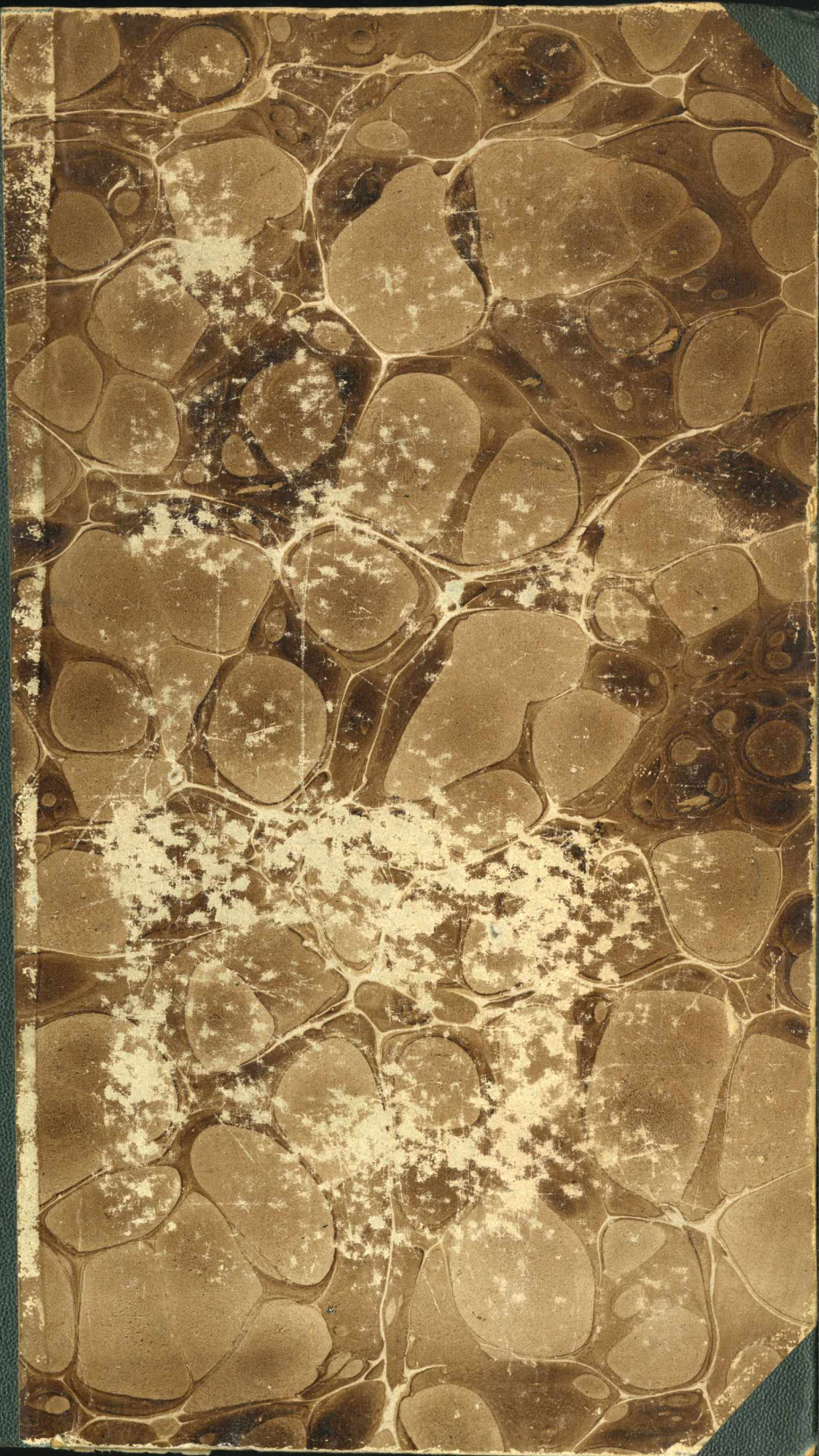

Politikai
röpiratok.

92.

92
7/11

KIÁLTÓ SZÓ.

Kerekes Ferenczétől.

3.

(Ára borítékba fűzve 30 kr. p. p.)

KLAVIERBUCH

KIÁLTÓ SZÓ.

EURÓPA' KERESZTYÉN NÉPEIHEZ

ÉS

FEJEDELMEIHEZ

LUNKAI ANDORTÓL.

[Kerekes Ferencz]

PESTEN,

NYOMATOTT KOZMA VAZULNÁL.

1849.

KIALJTO 250.

EURÓPAI KERESZTYÉN NÉPKÖNYV

Térjetez meg, mert elközelített a' mennyeknek országa!

K. János. Mát. III. 2

DE BALLAGI GÉZA.

NYELVI
TUDOMÁNYI ÉS
KÖNYVTUDOMÁNYI INTÉZET

1881

Előszó.

Mily nagy boldogság, hogy az ember már ma gondolatait akár milliószorozva repitheti széllyel e' világba a' sajtó' sebes szárnyain, 's nekem is most nem kell azzal bajlódnom, hogy tanítványokat válogassak magamnak, 's azokat esztendőig oktassam — mire már talám időm sem lenne — 's úgy küldjem széllyel a' világra, hogy eszméimet mindenfelé terjeszszék. De még nagyobb a' boldogság ha a' sajtó egyszermind szabad is; mert a' zsarnoki censúra bizonyosan nem fogná megengedni, hogy eszmém ily épen és csonkázatlan jussanak világ eleibe.

Én tehát a' szabadsajtóra bizom eszmém' terjesztését széles ez világon, és ez által fel-

szentelem a' szabadsajtót az Isten országának Apostolává, 's kötelezem arra, hogy elismer-
vén a' maga méltóságát ovakodjék minden
gyarlóságtól, és soha magát aljasságokra le
ne alacsonyítsa; hanem légyen mindenkor min-
denütt, és mindenekben az igazságnak hiv és
komoly hirdetője.

Hogy pedig eszméim sebes terjedését más
keresztyén Népeknek az én — különben igen
érdekes, de fájdalom! nemzetemnek eddigi
körülményei miatt még kevés figyelemre mélt-
tatott — — nyelvemmel ismeretlensége ne
késleltesse, gondoskodni fogok róla, miszerint
kiáltó Szóm egy pár, a' tudós Európában
igen olvasott, 's általam is az élő nyelvek kö-

zül leginkább ismert nyelvre ugymint francziára és németre lefordítva az originál után csak hamar megjelenjen, 's a' keresztyén Európának nagyobb városaiba, onnan a' kisebbekbe is szét küldöztessék, hogy így e' két ismeretes tudós nyelvből minden más európai keresztyén népek' nyelveire is minél előbb át tétethessék.

Erre nézve pedig két dologra kérem a' szabadsajtó kezelőit minden keresztyén népeknél. Egyik ez, hogy a' fordítást mindenütt olyan tudósra igyekezzenek bizni, kinek azon kívül hogy mind a' két nyelv, t. i. a' melyből, és a' melyre fordít, hatalmában van, 's különösen bibliai stylusával is mind a' két nyelvnek ismeretes, — hogy így, azt a' mi a' bibliából van

véve, mind egyik nemzetnek bibliai nyelvén tudja adni — egész valója a' keresztyén vallás' lelkétől legyen áthatva, 's ki ennél fogva a' fordítást nem csupa nyereszkezésből, hanem inkább szent buzgalomból tegye: másik az, hogy igyekezzenek oly ólcsóvá tenni e' könyvecskét, mikép', ha lehetséges, ne találtassék a' keresztyénségben senki oly szegény, ki ezt meg ne szerezhesse.

Irtam a' Tisza' völgyen, K. U. sz. u. az 1849-dik év' negyedik havának 18-dik napján

a' Szerző.

KIÁLTÓ SZÓ

Európa' keresztyén népeihez és fejedelmeihez.

1. §. Vajha volna nyelv a' Föld' hátán, melyet minden emberi lény értene, és én ezen szólhatnék Európa' keresztyén népeihez, és fejedelmeihez oly dörgő hangon, mely egész Európát a' Tájó' torkolatától a' Volga' forrásáig át zengené! De, hiszem, lesznek minden nemzetek között, kik néktek az én beszédimet híven tolmácsolni fogják; hallgassátok azokat! Vajha tudnék szavakat találni a' nagy és isteni eszméknek kifejezésére, melyek lelkemben föl-tolakodnak! De nincs emberi nyelv mely erre képes volna. Csak ugy adom hát azokat, mint gyarló emberi nyelven lehetséges; igyekezvén, hogy engem a' nagyok is meg hallgassanak, a' kicsinyek is megértsenek.

2. §. Mint keresztyén szólok Keresztyénekhez a' Jézus Krisztus nevében. — Hajoljatok meg e' név előtt minden népek, és minden népeknek fejedelmei, és bőlcsei; mert nagy és magasztos név ez! Nagy volt ez eddig is, de még nagyobb lesz ennek utána; mert, az ő második eljövetele dicsőségesebb lesz az elsőnél. Én vagyok a' kiáltó szó; térjete meg, mert elközelített a' mennyeknek országa! Elközelített az ország, melynek eljöveteleért minden nap ekkép' könyörögtünk 's könyörgünk Istennek: Mi

Atyánk! ki a' mennyekben vagy, jöjjön el a' te országod, légyen meg a' te akaratod, mint mennyben, úgy itt e' földön is. Úgy van! nem sírontúli mennyországot kértünk, 's kérünk itt Istentől a' mi Atyánktól mert úgy minden nap' halálunkat kérnök, hanem kérünk mennyországot már itt a' földön; és ez az a' mennyország, melynek elközelítését én néktek az Úr nevében hirdetem. És hirdetem épen most, midőn szinte az egész Keresztyénség úgy fel van háborodva, mint még soha nem vólt; midőn az elnyomatott népek felzendülvén, a' zsarnok királyi székeket fölforgatják, fejedelmeiket elüzik és szabadságért kiáltoznak, 's miután megnyerik is azt nem tudnak lecsilapodni, hanem hánykodnak mint a' tenger' hullámai; midőn a' fejedelmek tulajdon alattvalóinak városaikat halomra lövödöztetik faluikat felgyujtogattatják, népeiket egymás ellen lázzitják, azokat egymás által gyilkoltatják, és hogy őket leigázhassák, nincs bűn melyet elkövetni irtóznának; egy szóval, midőn a' gonoszság nagyban üzetve elérte tető pontját, minél magasbra már nem hághat. Igen! 's mivel magasbra már nem hághat: itt a' forduló pont, hol szükség, hogy a' világ a' nagyszerű gonoszságtól vissza borzadva megrémüljön, és a' jobb utra térjen.

3. §. 'S micsoda országokban történnek mind ezek? Keresztyén országokban, azt mondjátok. Tagadom! Egyes keresztyének voltak a' Jézus idejétől fogva minden századokban, vagynak ma is számosan; de keresztyén ország még eddig egy sem volt soha, most sincsen egy is. Ez nagy szó! azt mondjátok. Nagy, de igaz; mert nem de nem úgy van-è hogy az úgy nevezett keresztyén országok, — mióta ilyenek léteznek — épen nem úgy bántak egymással mint Krisztus tanítványihoz illett volna. Mivel

nem abban vetélkedtek, mikép előzzék meg egymást szivességgel, mikép segítsék elő egymást jószándokaikban; hanem, épen mint a' Pogányoknál mindenik azt gondolta, hogy ő csak a' többi kárával boldogúlhat. A' honnan szinte mindenik, ha módját ejthette, szomszédainak birtokait, kisebbiteni, azokat vagy szép szín alatt mesterséges csalárdsággal, vagy nyilvános erőszakkal, fegyverrel magáévá tenni igyekezett; és egymást ezrenként ölték rakásra, egymás javait tüzzel vassal pusztították, 's mindenik abban kereste dicsőségét, ha a' másikat eltudta tiprani. A' mi pedig egy egy úgynevezett keresztyén országban a' fejedelemnek és a' népnek, 's a' nép különböző osztályainak egymásközötti viszonyait illeti; ezek is merőben ellenkeztek mind eddig a' Krisztus szent tudományának, a' keresztyén vallásnak elveivel, A' Fejedelmek nem követték Idvezitőnknek ama szent parancsolatját : „A' ki ti közöttetek első akar lenni, légyen mindnyájatoknak szolgálója;“ nem akarták magokat úgy nézni, mint az álladalomnak első szolgálait, első tisztviselőit; hanem szüntelen arra törekedtek, hogy magokat a' népnek határtalan hatalmú uraivá, zsarnokaivá tegyék, csak ugy nézvén ezeket, mint az ő kényök' 's kedvök' kielégítésére szolgáló eszközöket. A' nép' felsőbb és hatalmasabb osztályai hasonlókép' bántak az alsóbbakkal, azokat nyomták, sanyargatták; a' népek viszont a' fejedelmek- az alsóbb osztályuak a' felsőbbek ellen torsalkodtak, 's hol ravaszsággal, és csalárdsággal igyekeztek magokat kármentesíteni, hol pedig nyílt erőszakkal törekedtek a' jármot lerázni nyakukról, miből borzasztó háborúk keletkeztek. Ez a' mely most foly, legborzasztóbb; mer maguk a' fejedelmek adnak példát a' népeknek a' tettetésben, hazudozásban, hamis esküvésben, hitszegésben, és minden gonoszságban; és magok azok, kiknek kötelessé-

gők volna az Idvezítő szent tudományát praedicállani, mely mig ellenségeinket is szeretni tanítja, arra engedik magokat nyomorult világi tekintetek által biratni, hogy hallgatóikat lázzítsák más nyelven beszélő, vagy más hitfeleketű polgártársaik ellen pusztításra, rablásra, gyujtogatásra, irtó- és így még az ártatlan kisdedeknek sem kedvező gyilkolásra, 's mindenféle égrekiáltó gonoszságokra; sőt némelyek közülök még magok is fegyvert fognak e' szörnyü háboruban- az igazság- és így az Isten ellen. Ne mondjátok nékem mentségtökre hogy ti mind ezeket ilyen 's ilyen jó czélból cselekeszitek. Ezt mondani káromlás. Ezen tannál : gonoszt cselekedni jó czélból szabad, veszedelmesebb és istentelenebb tan e' világon nincsen; ezt csak ördög gondolhatta ki, ha ez állana, nincs bűn, melyet erénnyé ne lehetne canonizálni.

4. §. Egy szóval, ellene mondhatatlan igazság az, hogy keresztyén országok itt a' földön még eddig nem voltak, most sincsenek; hanem ezután kell azokat alkotnunk, és itt fog kezdődni a' keresztyén vallásnak második, az elsőnél dicsőségesebb időszaka. Ez lesz Jézusnak második, az elsőnél fényesebb eljövetele. A' Jézus' életadó szent tudományára kell alapítani az ő követőinek, a' Keresztyéneknek minden ő országaikat; annak elvei szerint kell hozni a' törvényeket 's kormányozni a' népeket minden keresztyén polgári társaságokban; mint szintén a' különböző keresztyén országok' egymás közötti viszonyait is azok szerint kell elintézni. És ez az, a' minek hirdetésére az isteni kegyelem az én kicsinységemet méltóztatta. Kicsiny vagyok én, de nagy az Úr ki magát a' kicsinyekben megdicsőíti! hallgassatok engemet!

5. §. Ne mondja pedig nekem senki ti közületek, hogy én csak ábrándozó vagyok, ki olyat tudok képzelni, hogy mennyország lehet már itt e' földön. Óh ti kicsiny hitűek, kik így gondolkodtok! Ti nem ismeritek sem az emberi természetet, sem a' keresztyén vallást. Az emberi természet nem; mert nem tudjátok, hogy az embert angyallá szint-úgy lehet formálni mint ördöggé, és hogy nincs oly magamegtagadással járó erény, melyre az embert nevelés által képessé tenni nem lehetne: a' keresztyén vallást nem; mert nem tudjátok, hogy az ember lélek és szív' nemesítésére semminek a' világon oly nagy ereje, és hatalma nincsen, mint a' keresztyén vallásnak.

6. §. Azzal se álljatok nékem elő, hogy lám Jézus maga mondotta: „Az én országom nem e' világból való:“ Boldogtalan magyarázók! kik egy mondást az egybe függésből kikapván, annak értelmét egészen elcsavarjátok. Hiszen Jézus akkor mondotta e' szavakat, midőn ötet ellenségei elfogatván a' római Helytartónak Pontius Pilátusnak úgy adták által, mint országháborítót, mint olyan embert ki uralkodásra, ki világi fejedelemségre vágyik, és magát Zsidók' királyává akarja tetetni. Pilátus kérdezé Jézúst, igaz-è, a' mivel ötet vádolják? 's Jézus erre feleli azt, hogy ő király ugyan de országa nem e' világból való. Azaz — a' mint ő maga bővebben megmagyarázza — hogy ő nem olyan király, mint e' világi királyok, ki külső hatalommal uralkodnék, ki fegyveres seregeknek parancsolna; mert ha olyan volna, most seregei vitézkednének mellette, hogy ne adatnék ellenségei kezébe. Hanem az ő uralkodása csak lelki, csak szellemi uralkodás, és abban áll, hogy ő hirdeti az igazságot, az igaz tudományt, az igaz vallást, és mindenek, kik azt beveszik, hallgatnak ő reá, és az ő sza-

vának engedelmeskednek, mint a' király szavának az alatt valók (Ján. XVIII. 33—37) Ebből látni való, hogy itt Jézus egyedül a' maga személyéről beszélt, és csak ellenségeinek hamis vádját, miszerint ötet Zsidó országban világi fejedelemségre vágyással vádolták, akarta magáról elhárítani, és épen nem azt akarta mondani, hogy olyan ország melynek intézetei az ő tudományán alapúlnának, itt a' földön fel nem állhatna, hanem csak túl a' síron, az örök életbe való volna. Sőt inkább az ő egész világot fölölélő nagy lelke sok századokon keresztül előre ellátta, hogy a' világot, mely az ő idejében az Isten-országra még meg nem ért volt, az ő mennyei tudománya fogja erre apránként megérlelni; és hogy az ő követői erről soha el ne felejtkezzenek, azért parancsolta, miszerint minden nap' így fohászkozzanak Istenhez: *Mi Atyánk! jöjjön el a' te országod, legyen meg a' te akaratod mint mennyben úgy itt e' földön is. Azaz, Mi Atyánk! hozd el minél előbb, és engedd megérnünk az időt, hogy valamint az égi testek ott fent pontosan teljesítik a' te akaratodat, követvén mindenekben a' te általad eleikbe szabott törvényeket: úgy itt e' földön is a' te okos lélekkel és szabad akaratokkal fölruházott teremtéseid, az emberek tegyék mindenekben azt, a' mit te akarsz, a' mi te előtted kedves, követvén híven a' vallás' és erkölcsiség' szent törvényeit. Jézus látta lelkében, hogy az Isten-országa' eljövételének itt a' földön szükségesképpen meg kell történnie idővel az ő isteni tudományának következésében; én pedig hirdetem néktek hangosan, hogy betölt a' teljes idő, és az Isten-országa itt a' földön a' mi napjainkban fogja venni kezdetét.*

7. §. De hol az az erő, hol az a' hatalom, azt kérditek, mely a' testiségben elsüllyedt, az anyagiségben elmerült

keresztyén népeket és fejedelmeket annyira megváltoztassa, hogy mennyországot, alkothassanak már itt e' földön? Oh ti kicsiny hitűek! nem látjátok-è sokszor, egy szikráról mily nagy tűz gerjed? nem veszitek-è eszetökbe, hogy egy kis kovász az egész tésztát pozsgásba hozza? Bizony bizony mondom néktek, hasonló ezekhez a' mennyeknek országa. Pedig vagynak közöttetek most is számosan, ezután még többen is lesznek, kik beszédökkel, példajokkal, és minden igyekezetökkel azon fognak lenni, hogy a' többieknek kovász gyanánt szolgáljanak, és a' Keresztyénség' egész tömegét olyan pozsgásba hozzák, milyen annak kiforrására és megtisztulására kívántatik; mihez majd a' következő nemzedékeknek okos keresztyén nevelése is hozzájárulván, és hatalmas segédkezeket nyujtván, biddjétek el, hogy az Isten-országa a' keresztyénségben föl fog állani itt a' földön.

8. §. De hol, és mi módon kezdjünk hát e' nagy, nehéz, de egyszersmind fölséges munkához, t. i. az Isten-országának megalapításához itt a' földön? — ezt kérditek. Helyesen! mert valamint minden dologban, úgy itt is a' munka' renditől igen sok függ annak szerencsés eredményére nézve. Minthogy tehát valamint nem-keresztyén elveken alapuló, 's nem azok szerint kormányzott álladalomban egyes polgároknak jó keresztyéneknek lenni igen bajos, és erre csak az erősebb lelkek képesek; úgy egyes álladalomra nézve is a' keresztyén elvek' követése igen nehézzé válik, ha mindenfelől pogány elvü szomszédoktól van körülvéttve: kezdjünk az Isten-országának megalapításához egyszerűre 3 helyen, úgymint alul, középett, és felül.

9. §. Alul, igen röviden megmondva, úgy; hogy min-

den egyén, kinek Isten a' maga kegyelmét e' végre ajándékozta, igyekezzék a' maga kisebb vagy nagyobb hatáskörében az oda tartozókat a' testiség', anyagiság', és önzés' rabságából szellemi szabadságra emelni, és az Isten-országának megnyerni; mire egyes szabályokat adni bajos is volna, de azoknak, kik erre hivatvák, szükségtelen is;

10. §. Középett pedig úgy, hogy minden egyes keresztyén országoknak törvényhozói és kormányzói fogadják el legfőbb törvényhozási, és kormányzási elvül Jézusnak, szent vallásunk szerzőjének ama felséges parancsát: „Keressétek mindeneknek előtte az Isten-országát, és annak igazságát“ 's ekkor meg lesz az is, mit ő megígért, hogy t. i. minden egyebek meg fognak adni mintegy ráadásban. Azaz, minden keresztyén törvényhozás- és kormányzásban nem az anyagi haszon, hanem az erkölcsiség legyen a' fő czél. Mert ha olyan törvényeket hoztok, és úgy kormányozzatok a' keresztyén álladalmakat, hogy azokban minden polgárok jó keresztyénekké, Krisztús igaz követőivé formáltathassanak, és formáltassanak: az anyagi jóllét önkényt fog következni; mivel a' munkásság, a' szorgalom, a' gondolkodó, és találós elme, melyek az embert anyagi jóllétre segítik, az igaz keresztyénséggel éppen nem ellenkeznek, sőt azzal igen szépen megegyeznek. Mert az igaz Keresztyén tudja, hogy a' talentum, melyet neki Isten testi erőben, lelki tehetségekben, 's világi javakban adott nem arra való, hogy azt elássa, hanem hogy azzal kereskedjék. Azért is ő henye életet nem él, hanem fut fárad, szorgalmatoskodik, gondolkodik, és talál, de álnoksággal nem jár soha, és senkit meg nem károsít; mert ez czéljával ellenkeznek, mivel az ő czélja nem az, hogy ő maga minél inkább úszszon és dözöljön az anyagi jóllétben, 's ezen kívül rakásra gyűj-

tött kincseinek holt halmazában keresse dicstelen gyönyörüségét; hanem inkább az hogy eszközöket szerezzen magának minél nagyobb anyagi és szellemi jóllétet árasztani el mindenekre a' maga körében, és ebben találja nemes örömet, és boldogságát. Ellenben, ha törvényhozásoknak, és kormányzásoknak fő czéljává az anyagi jóllétet tűzitek ki, soha az által az országokat boldogokká nem teszitek, hanem csak azt nyeritek vele, hogy míg némelyek az anyagi jólétben torkig úsznak, és a' csömörlésig dözölnek, a' népnek nagy tömege anyagi nyomorban fetreng, erkölcsileg pedig az egész ország sinlik. Erre semmi bizonyítás nem kell, előttünk vagynak az élő példák, előttünk a' sok fényes nyomorúság. —

11. §. Ugy van keresztyén törvényhozók és kormányzók! szent vallásunk elveit által kell plántálnotok a' magános életből nagyban az álladalmak életébe is, különben szent vallásunk álladalmainkban, így a' mint ezek most vagynak nem virágozhatnak, hanem csak tengődik, és sínlik. Úgy van! szükség hogy szent vallásunk elvei a' törvényhozásnak és igazgatásnak minden ágait mint éltető elem általjárják, hogy így a' keresztyén polgári társaságnak minden egyes tagjai, az ígét, melyet a' templomokban predikáltatni hallanak, minden országos, és minden törvényhatósági teremekben, és minden alsó 's felső törvényszékeknél megtestesülve gyakorlatba véve, életbe léptetve lássák, ne pedig azzal ellenkezőt legyenek kénytelenek mindenütt tapasztalni; hogy így az élet ne rontsa le, mint most nagy részben történik, hanem inkább erősítse a' polgárok szívében azt, a' mit abban a' Templomok építettek. Azon eszmének tehát, mi szerint szükség, hogy a' törvényhozás és kormányzás a' keresztyén álladalmokban a' keresz-

tyén vallás erkölcsi szent elvein alapúljanak, állani kell má-
tól fogva mind örökké!

12. §. Állani kell mondom ezen eszmének; mert nincs nagyobb képtelenség, mint azt mondani, hogy Keresztyé-
nek vagyunk, 's mégis álladalmaink' igazgatásában, azok-
nak kül- és bel viszonyaik' elintézésében pogány elveket
követni. Ez okozta eddig a' sok véres háborút különböző
ugynevezett, de rosszul ugynevezett keresztyén országok
között. Ez okozta ugyan ezen országokban a' sok igazság-
talan és embertelen törvényeket, ezek meg aztán az er-
kölcök romlását, és azt hogy az erény' útja annyira meg-
nehezítettett, mikép azt csak az erősebb lelkűek, 's néha
ezek is csak tántorogva követheték; de ez okozta, a' mi
mindennél több a' semmi törvényeket is, azaz azt, hogy le-
gyenek olyan országok a' keresztyének között, hol minden
dolgok egyetlen egy, és nem ritkán gonosz vagy gyáva
embernek önkényétől függjenek, egy szóval a' zsarnoksá-
got. Ennek a' keresztyének között ezentúl meg kell szün-
nie; mivel ez szent vallásunk elveivel össze nem egyez-
tethető. A' jó fejedelem így könyörög, így kell könyörög-
nie Istennek: Felséges Isten királyoknak királya! segíts
kérlek engemet minden jó szándékimban, mellyekkel né-
peim' boldogságát előmozdítani igyekezem; ha pedig az-
zal ellenkezőt akarnék akadajoztass meg engemet. Ilyen
akadajok pedig a' böles törvények is, melyek a' fejedelem
akarátát korlátozván, nem engedik, hogy mindent, a' mi
vagy magának eszébe ötlik, vagy valamely hizelkedő su-
sárlótól fülébe sugatik, népe', 's talán tulajdon háza' ve-
szedelmére is tehessen. Ha böles és jó fejedelem az ötlet
korlátozó törvények mellett annyi jót nem tehet, a' meny-
nyit hiszi, hogy azok nélkül tehetne: igyekezzék a' maga

bölcsessége által oda vinni szép móddal a' dolgot, hogy a' törvényeken tétessék legalább az ő életére olyan változtatás, mi szerint nékie nagyobb mezeje legyen népei boldogítására; 's ha ezt ki nem viheti nyugodjék meg rajta. Ekkor ő Isten-ember- és a' maga lelkiismérete előtt ment, és semmi felelősség ötlet nem terheli. De mily ritka az oly fejedelem, ki törvény nélkül több jót tudna is akarna is tenni népeivel, mint törvények mellett tehet! mily számosan vóltak, 's vagynak ellenben, kik az önkénnyel visszaéltek, 's élnek népeik' nyomorgatására, és az erkölcsök rontására. Inkább tehát ama' ritkák tehessenek valamivel kevesebb jót, mint eme' számosak követhessenek el sok gonoszt; 's ez az a' miért az önkényes uralkodás keresztyén országokban többé fönn nem állhat.

13. §. De ezen kívül nincs is más uralkodás formája, mely a' keresztyén vallással öszve nem férne. Nem mondom ugyan, hogy egyik úralkodás formája bizonyos környülmények között nem jobb, nem alkalmatosb a' másiknál; de annyit bátran merek állítani, hogy mindenik alatt lehetnek a' népek biztosítvák boldogságuk felől, csak a' keresztyén vallás szent elvei tétessenek alapul. A honnan nincs igazságuk azoknak, kik például a' Monarchiát egészen megvetik, és azt mondják, hogy a' nép csak Democratia alatt lehet boldog. Mindenik alatt lehet a' nép boldog is, boldogtalan is, a' szerint a' mint az igazgatónak, 's magának az igazgatott népnek is lelkületök vagyon. 'S hogy itt most csak az igazgatókról szóljak tagadhatatlan, hogy még a' keresztyén fejedelmek abból, hogy az ő hatalmuk Istentől vagyon — mit nagyon kívántak tudatni mindennel, 's czimeikből is soha ki nem felejtettek — nem azt hozták ki, hogy tehát ő nékiek kötelességök Istentől nyert hatalmukkal

minél inkább Isten' akarata szerint élniök, hanem inkább azt, hogy nékiek tehát itt a' földön senki sem parancsolhat, 's szabadon tehetik mind azt, a' mi nékiek tetszik; 's hogy ők valami különös lények a' nép fölött 's a' nép csak az ő kényök' 's kedvök' eszközévé teremtetett: mindaddig ők természettel igen sok visszaéléseket követhettek, 's követtek is el a' magok hatalmával. De mihelyt ők által látják — által fogják pedig látni ezután bizonyosan — hogy az Isten nem a' népeket teremtette ő érettök, hanem őket a' népekért, és hogy Isten őket a' népeknek nem zsarnokaivá, hanem atyaivá, és jóltévőivé rendelte; 's ennél fogva azon fognak vetélkedni egymással, melyik érdemelhesse ki legjobban népeinek bizodalját, szeretetét, és hűségét életében, jó emlékezetét és áldását pedig halála után; mihelyt mindenik azt tartja legnagyobb dicsőségnek, minél inkább ki-tüntetheti magát jósága és bölcsesége által az egész Keresztység előtt: mindjárt olyan igazgatás lesz a' Monarchia, mely csak boldogítására lehet a' népeknek.

14. §. Bizony bizony mondom néktek ezután nem olyanok lesznek a' keresztvény fejedelmek, mint eddig nagyobb részint voltak, sem népeik—sem egymás iránt. Eddig például mihelyt valami különösebb talentumú fejedelem lépett trónusra, mindjárt azon volt, hogy hódoltatóvá, népek gyilkolójává, sanyargatójává, 's más fejedelmek lealázójává legyen, sokszor nem is telhetetlenségből, hanem azért, mert a' régi pogány elvek szerint a' hódoltatók tartattak legnagyobb embereknek, azokat dicsőítették leginkább. Igen! mert a' keresztvény vallás, mely eddig az álladalmak életéből csudálatosan ki volt rekesztve, és csak a' Templomok falai között 's némely erősebb lelkü magánosok lakai-ban találta menedék helyét, nem birt elég erővel az efféle

pogány elveket a' keresztyének közül kiirtani. De ezután egészen ellenkezőleg az emberi nemzet legnagyobb jötevői aratnak legnagyobb dicsőséget a' fejedelmek közül, még pedig oly móddal, hogy a' nagy és szép tetteket a' dicsőség csak követni fogja mint az árnyék a' testet, a' nélkül hogy az erény lealacsonyítatnék a' dicsőségnek czélul tűzése által.

15. §. A' mi végezetre azt illeti, mikép' kezdjünk egy úttal legfelül is hozzá ama' nagy, és dicső munkához, hogy az Isten-országát itt a' földön megalapítsuk: ez az által eshetik meg, ha minden európai keresztyén álladalmak, országok, és köztársaságok egy nagy európai szövetségbe állanak öszve. Erre nézve titeket hívlak föl először is óh Francziák! nagy nemzete az európai keresztyénségnek, kik valamint nagyok és félelmesek túdatok lenni, a' hadi dolgokban, hiszem, szintűgy nagyok, és dicsők lesztek a' békeség munkáiban is. Titeket szállítalak fel, mondom, először is, kiknek nyelvén folytattattak eddig is Európa keresztyén népeinek közös ügyeik, szállítsátok föl, azokkal kiket majd alább ugyan e' munkára fölhívandok, egyet értve, minden álladalmait a' Keresztyénségnek egész Európában, kivéven azokat hol most a' nép, és fejedelem között kétes kimenetelű háború foly, hogy küldjenek hozzátok képviselőkül mindenünnen olyan férfiakat, kik a' magok hazájokban, vagy ha lehet még külföldön is, tántoríthatatlan igazságszeretetőkről, erkölcsi jellemök' tisztaságáról, és bölcseségökről ismeretesek.

16. §. Ezeknek első teendőjök is az lesz, hogy keressenek és jelöljenek ki egy alkalmas helyet Európa' közepe tályán, hol idővel szent vallásunk szerzőjének az üdvözítő Jézus Krisztusnak nevére egy az ő fönsége- 's

magasságához, és az egész európai keresztyénség méltóságához illő Templom építessék; de ez majd csak akkor, mikor meg tudtok rajta egyezni, milyen legyen az, hogy nem ez vagy amaz keresztyén felekezet Temploma, hanem csak keresztyén Templom legyen, hogy így legyen egy akol és egy pásztor a' mint Jézus megmondotta. — A' mik emberi találmányok a' különböző keresztyén felekezetek' hitvallásaiban mind azok apródonként elenyésznek, a' mi isteni, az megmarad mind örökké. És ez a' szeretet; mert Jézus ezt tette az ő tanítványinak bélyegévé: „Arról ismeritek meg, úgymond, hogy az én tanítványim, hogy keresztyének vagytok, ha egymást szeretitek.“ Bizony bizony mondom néktek, eljő az idő, és elébb mint gondoltátok, hogy olyan dolgok fölött, a' melyek titkok, és a' melyeket éppen azért mert titkok senki sem tud, nem fogtok vitatkozni, és az azokbani egyet-nem-értésért nem fogjátok egymást üldözni; hanem azokban, mik a' Jézus tudományának a' keresztyén vallásnak lelkét teszik, egyet értvén, egyebekben szabad véleményt engedtek egymásnak, azért egymást testvérileg szeretitek.

17. §. De mig ez lenne — mert erre idő kívántatik — addig építsetek a' kiválasztandó helynek egyik végibe egy roppant oszlopot, ezt is a' Jézus Krisztus fönségéhez, és az egész európai keresztyénség' méltóságához illőt, melynek tetején lobogjon a' békeség fehér zászlója, oldalaiiba pedig minden európai keresztyén álladalmak nyelvein ez legyen arany betűkkel be vésve: „Dicsőség magosságban az Istennek, és e' földön az embereknek békeség, és jó akarat!“ Békeség, és jóakarat, mondom; mert a' mely békeség az utóbbi időkben volt Európában, az békeség volt jóakarat nélkül, békeség volt, melyet nem a' szeretet, ha-

nem a' félelem tartott fenn, roppant seregeket kellettven a' békeségben is szüntelen hadi lábon tartani, mintha mindig háború lett volna. Ez nem Keresztyéneknek, hanem Pogányoknak békesége, ama pogány mondás szerint: Si vis pacem, para bellum. E' sok tekintetben veszedelmes, és a' keresztyén vallással sehogy össze nem férhető feszült állapotnak apródonként — mivel egyszerre lehetetlen — meg kell szünnie a' keresztyének között; de erről majd alább bővebben. Most térjünk vissza a' dologra. Ezen Jézusnak emelendő dicső oszlop lészen addig is, míg Istennek a' Jézus nevére építendő magasztosan dicső Temploma elkészülhetne, az európai keresztyénséget öszszvetartó külső jegy. E' körül fognak öszszvegyülni minden hetedik év eltöltével az európai keresztyén országok' legbölcsebb férfiai, és itt fogják elintézni az európai keresztyénség közös dolgait a' legnagyobb igazsággal; és mindegyik ország bölcsesége válik az egész Keresztyénség közös bölcseségévé. De még azt se várjátok, míg a' világ idvezítőjének, és a' békeségnek melyet ő szerzett roppant emlék oszlopa elkészülhet; hanem most kiválasztván annak helyét, és ott a' békeség magos lobogóját fölütvén, mielőtt az oszlop elkészülhetne is, tartsátok első gyűléstököt a' választott hely közelében bármely alkalmas helyen; vagy ha e' helyet hamarjába kiválasztani nem lehetne, másútt; miről még alább fogok szólni.

18. §. Hogy pedig az európai már ezután nem csak névvel, hanem valósággal is keresztyén országoknak ezen igazán szent szövetsége annál szerencsésebben megalapíttassék, szükség hogy az ehez járulásra titeket is fölszólítsalak Albionnak szárazon és vízen hatalmas népe, kiknek birodalmatok a' világ minden részeire kiterjed. Néktek

hatalmas tényezőnek kell lennetek az Isten-országának megalapításában. De e' végre szükség először is hogy meggyőz-
 zétek a' keresztyénséget a' felől, mikép ti néktek komoly
 és elszánt akaratotok az, hogy a' Jézus szent vallásának
 elveit tegyétek az országok kormányzásának alapjaúl. Ezen
 meggyőződést a' keresztyénségbe pedig az által eszközöl-
 hetitek legkönnyebben, ha a' szegény Irland elnyomatott
 népének igazságot szolgáltatottok. Ezt reményli, ezt várja
 tőletek az egész Keresztyénség; és ha ezt teszitek — mi
 felől én nem is kételkedem — akkor minden meg fog győ-
 ződni a' felől hogy a' szövetség, melynek egyik hatalmas
 alapítója és hatalmas védője ily igazságos Nemzet, bizo-
 nyosan nem marad csak hang, hanem valósággá válik és
 az Isten-országá minden bizonytal megalapíttatik a' Ke-
 resztyének között.

19. §. Ti pedig oh Erinnek sokat szenvedett né-
 pei! örüljétek immár, és vigadjatok, mert ti lesztek első
 szülöttei az Isten-országának, első példai és tanubizonysá-
 gai annak, mikép változik egy elnyomatott népnek nyomo-
 rult állapotja rövid idő alatt boldogsággá az Isten-országá-
 nak eljövételével. Felejtsetek el a' múltakat, temessétek
 azokat a' feledékenység tengerébe, és ha Albionnak
 nemes lelkü fiai kezet nyújtanak ti néktek a' kiengesztelő-
 désre: fogadjátok és szorítsátok azt testvérileg, és ölelkez-
 zetek öszsze és adjatok példát a' világnak, 's mutassátok
 meg nagyban, egyrésről hogy kell az elkövetett hibát,
 miután észrevettük, jóvá tenni; másrésről, hogy kell azok-
 nak kik ellenünk vétettek ha tettöket megbánván, jóvá ten-
 ni igyekeznek, nagy lelküleg megengedni. Boldog sziget-
 pór! jó ti néktek mint osztozatlan testvéreknek együtt ma-

radnotok, mert ti együtt vagytok hivatvák szép példát adni a' keresztyénség' nagy tanúságára.

20. §. És hogy e' nagy tanúság, melyet ti tartoztok adni a' keresztyénségnek, annál inkább sikerüljön: felszólítlak e' dicső munkára Tégedet is, e' mostantól fogva böl-dog szigetpórnak nőkirálya. Én tudom, hogy Te nem vagy mindenható szigeteiden; de azt is tudom, hogy Te ott mind törvényeken — mind szép tulajdonaidon alapuló tekintélyed által igen sokat tehetsz. Kérlek azért kövess el részedről is mindent az Isten-országának megalapítására. Én Te tőled mint Népeid' bizodalját, és szeretetét bíró kedves Nőkirálytól igen sok jót várok, 's hiszem is, hogy reménységem nem fog meghiúsulni.

21. §. Te hozzád fordúlok már Északnak nagy fejedelme kinek birodalmában a' nap soha le nem megyen, Te hozzád fordulok, mondom, mert itt már nem a' Néphez, hanem Te hozzád kell szóllanom. Te is nagy és szép munkára vagy hivatva Istentől az ő országának létre hozásában itt a' földön, annyival inkább mivel Te a' vallási dolgokban is feje vagy népeid' nagyobb részének. De neked sokat igen sokat kell változtatnod eddigi módján uralkodásodnak, hogy a' mennyeknek országában sok millió népeidet bevihesd. Minél nehezebb azonban Néked őseidnek hódításra, és önkényre épített rendszerét megváltoztatnod, annál nagyobb lesz a' Te dicsősséged. Ne késedelmezz azért, kérlek, hozzáfogni minél előbb a' nagy és dicső munkához. Előzd és örvendeztesd meg népeidet bölcs és igazságos törvények által, melyek a' népnek is adjanak jogokat, a' fejedelemnek is kötelességeket. Jó fejedelem, mint már mondtam, nem irtózik az őtet kötelező törvényektől. Mi-

ket kell Néked tenned, azokat én elő nem számlálhatom; kevésbé vagyok ösmeretes roppant birodalmad viszonyival, mintsem ezt tehetném. De kétségkívül találatnak a' Te császári koronádnak hívei között, a' keresztyén vallás lelkétől áthatott, bölcseséggel, és igazságszeretettel kitűnő, 's egyszersmind népeid' viszonyait is jól ismerő férfiak; keresd fel azokat, és élj azoknak tanácsával. Ellenben dugd bé füleidet az olyan tanácsadók előtt, kik Néked fegyvernél, és erőszaknál jobb eszközöket az uralkodásra ajánlani nem tudnak; 's hidd el hogy ezek Néked, a' nélkül hogy talán magok is tudnák vagy akarnák, legveszedelmesebb ellenségeid. Mert ezek, ha ő reájok hallgatsz, Téged bizonyosan két legnagyobb kincstől, úgymint népeid szeretetétől és az egész Keresztyénség tiszteletétől fognak meg fosztani. — Ugy van! De talán Neked nincsenek is ilyen szerencsétlen tanácsadóid? Annál jobb! annál hamarabb eljuthatsz ama' párja nélküli dicsőségre, mely, midőn az Isten-országát keresed, önként magától következik el Te reád, mint olyan hatalmas fejedelemre, ki midőn roppant birodalmának physical erejét pontján állana, senkitől nem félve, senkitől nem kinszerítve, önként adta meg népeinek a' legigazságosabb a' keresztyén vallás' lelkéből folyó törvényeket. Nagyobb dicsőség és nagyobb győzelem lesz ez, mintha még olyan nagy birodalmat, mint a' mellyel most birsz, meghódoltatnál. Mert hidd el oh nagy fejedelem! hogy az igazság és a' szeretet a' birodalmak' legerősebb fundamentoma. Ezekre építve erősebben áll a' birodalom, mintha milliom szuronnal, és nem tudom hány ezer ágyúval támogatatnék. Minden nagy birodalom pedig, mely nem az igazságon és szereteten, hanem csak félelmen és fegyverek' élin épül, elporlik nem sokára, és széllyel foly, széllyel szakadozik, mint a' kiöntött kéneső. Vajha e' nagy igaz-

ságról a' Te országodnak nagyjai is, oh nagy fejedelem! mindnyájan meggyőződnének, és mindnyájan igyekeznének Te veled azon, hogy az orosz névnek félelem helyett tiszteletet szereznének az egész világ előtt. Adja Isten hogy ezen ohajtásom teljesüljön!

22. §. Egyébiránt ámbár én itt, mint már mondtam, részletekbe nem bocsátkozhatom, egyet mindazáltal szükségesnek látom hogy megemlitsek. Néked oh nagy Czár! egyik főfő tényezőnek kell lenned az Isten-országának megalapításában. Te erre vagy hivatva Istentől helyheztetésednél fogva. Ugy de én látom, hogy a' Keresztyének' nagy részének szíve Te töled idegenkedik, részint már csak őseidről reád maradt uralkodási rendszerednél fogva is; részint pedig azért, mivel éppen a' Te thrónusodon Te előtted ült fejedelem, a' Te boldogult testvéred volt az, kinek fejében származott, ki által indítványoztatott, 's létre is hoztatott az úgynevezelt Szent szövetség. Az Isten és a' Te boldogult testvérednek lelke tudhatja csak igazán, mi volt az ő célja e' szövetség' szerzésében. De én oly sok szépet olvastam az ő vallásosságáról, jószívéről, 's igazság szeretetéről, hogy nékem azt kell feltennem, mikép néki komoly meggyőződésének kellett lenni arról, mit a' szent szövetség alapjává tett, t. i. „hogy minden fejedelem a' maga országának igazgatásában szintugy, mint más országok viszonyaira nézve egyedül a' keresztyén vallás parancsolatit, melyek a' szeretetnek, az igazságnak, és a' békeségnek parancsolatit, tartozik sinormértékül venni“ stb. De elég az hogy a' keresztyén népek azt hitték, 's hiszik mikép a' Szent szövetség nem egyéb volt, mint a' fejedelmeknek a' népek elnyomására kötött, 's vallásos színbe öltöztetett szövetsége; 's tagadhatatlan, hogy, ha szinte a'

kigondolónak fejében igazán szent volt is a' Szent szövetség' eszméje: de később sok történt, a' mi éppen nem olyan hogy a' népeknek ama' hitet tetteleg meg czáfolta volna, sőt inkább azt meg erősítette. Ezek így lévén, lesznek, nem kétlem, kik, ha látandják, hogy ezen új keresztyén szövetségnek is Te ama' Szent szövetség alkotójának testvére, és utódja állasz egyik az élén, hajlandók lesznek ezt is gyanúba hozni. Hogy tehát ez ne történhesék, szükség Neked is egy nagy nemes keresztyén fejedelmi tettet követned el, melyből lelkednek nagysága a' keresztyén vallás' szent elveinek való hódolásod világosan kitündököljék, és a' mely Néked az egész Keresztyénség' bizodalját és szeretetét megnyerje.

23. §. Erre pedig legalkalmasb lesz az, ha Lengyelország' önállását vissza állítod. Mert a' milyen botránkoztató volt az egész Keresztyénségnek ama' nagyban üzött rablás, mi szerint 3 keresztyénnek nevezett fejedelem egy negyediknek egész országát elrablották, és azon, mint valamely prédán megosztottak: ép' úgy fog örvideni az egész Keresztyénség, ha látandja hogy Te, oh nagy fejedelem! ezen nagy és botránkoztató igazságtalanságot nemeslélekkel jóvá tenni igyekezel, és nem csak a' derék Lengyel néphen töled szívében idegenkedő alattvalók helyett jó, háládatos, hű szomszédot fogsz nyerni, hanem az egész Keresztyénség is örömet fogja benned az Isten-országának egyik fő alapítóját tisztelni. Nem azért óhajtom tehát én Lengyelország vissza állítását, a' miért mások sokan óhajtották, hogy t. i. ez által az ugynevezett egyensúly (aequilibrium) az európai országok között kellő irányba jöjjön — mert ezentúl az erő aequilibrium helyébe a' szeretet fog állani, melynek óltalma alatt a' leggyengébb or-

szág is a' legerősebb mellett tökéletes bátorságban fog vi-
rágozhatni — hanem óhajtom azért, mert ezt egy nagy
fontos előlépésnek tartom az Istenországának megalapi-
tására; a' mennyiben ez is egy lesz azon hatalmas tények
közül, melyek a' keresztyéneket meggyőzendik a' felől,
hogy az Isten országának kezdete már valósággá vált, mert
a' legnagyobb hatalmu keresztyén fejedelem is minden
nagy hatalma daczára tudott, 's akart is igazságos lenni. Ha
Te ezt meg cselekeszed részedről oh nagy fejedelem! —
mi felől én kételkedni sem akarok — úgy hiszem, hogy eb-
ben szomszédaid is, kiknek elődei a' Tieiddel a' ragado-
mányon megosztottak, fogják a' te példadat és tanácsodat
követni. A Te birodalmad ez által nem hogy gyengülne,
hanem inkább rendkívül erősödni fog.

24. §. De van még egy, a' mire én kérlek Tégedet,
oh hatalmas Czár! mi első tekintettel csekélységnek látszik
ugyan, de nékem most még sem oly csekélység, mely
semmi figyelmet nem érdemlene. A' dolog ebből áll: Ide-
tova 300 éve lesz, hogy egy római Pápa a' régi római
napláron egy igen okos igazítást tétetett 's ez által azt az
égi testek járásával összvehangzásba hozta; minekokáért e'
javított naptárt a' nyugot európai Keresztyéneknek már
minden országai, 's minden felekezetei, ki elébb, ki utóbb
bevették. De a' keleti Keresztyének maig is a' régi hibás,
és hovatovább mind inkább hibásabb naptár mellett marad-
tak, úgy látszik csak azért, mivel a' javítottnak béhozatala
egy római Pápa' műve volt; mert hogy a' keleti égvizs-
gálók e' hibát szinte úgy ismerik mint a' nyugotiak, az
kétséget sem szenved. Te oh nagy Czár! mutasd meg kér-
lek hogy te az igazságot akárkitől örömet elfogadod. Tö-

röld el e' különbséget is közöttünk, 's cselekedjed hogy légyen e' részben is egység a' Keresztyének között. —

25. §. Te hozzád szóllanék már hazám fejedelme! De kihez szólljak? egyik letette a' magyar koronát, a' másik azt fel nem tette mikor még lehetett volna, most meg már ha akarná sem lehet. Téged szóllitlak hát fel egész Habsburg-Lothringeni ház! melynek tagjai közöl egynek kellene most törvényszerint hazám thronusán ülni, ha törvényszerint kívántatok volna azon uralkodni, Téged szóllitlak, mondom, fel; de nem arra, hogy állj Te is a' nagy keresztyén szövetség élére — erre magadat méltatlanná tetted — hanem csak arra, hogy szüntesd meg a' hazám ellen igazságtalanul sőt istentelenül kezdett háborút. Nem azért szóllitlak pedig erre fel, mintha félnék, hogy néked hazámat leigázni sikerül, teljességgel nem — ezt Isten néked nem engedi — hanem csak azért, hogy ne ontass több ártatlan vért, 's ne neveld vételked súlyát! Sőt nem csak hazám ellen, hanem általjában mindenütt szüntesd meg a' háborút, melyet népeid szabadságának eltiprására kezdettél *) mindaddig, mig az egész európai Keresztyénség itéletet fog

*) Az alkotmány, melyet az új Császár Ferencz József az ausztriai birodalom számára mostanában hirdettetett ki, megczáfolni látszik azon vádat, hogy a' Habsburg-Lothringeni dynastia a' maga birodalma népeinek szabadságát eltiprani akarja. Azonban engedjen meg nekünk a' dynastia, nem tehetünk róla, ha annyi aljas hazugság és hitszegés után, mennyit a' dynastia politikája, hogy feljebb ne kezdjük, csak a' közelebb lefolyt egy év alatt is elkövetett, már most legszentebb ígéreteinek, sőt esküvéseinek sem hihetünk; annyival inkább, mivel a' tények kiáltanak, hogy a' dynastia most még nyilvánosabban üzi, mint valaha üzte, ama' régi ördögi politikáját, mi szerint birodalmának különböző nemze-

tenni Te közötted és birodalmadnak népei között. Én most nem szóllok többet e' tárgyról, hanem csak felszóllítom a' már fentebb nevezett három európai fő keresztyén hatalmasságot, sőt felszóllítok minden más európai keresztyén hatalmasságokat is, kik népeikkel nyílt háborúban nincsenek, hogy már előre úgy tekintvén magokat, mint az európai nagy keresztyén szövetségnek, 's ez által az Isten-országának alapítóit, 's tagjait, ne nézzék behunyt szemmel e' példa nélkül Istentelen háborút, hanem vessék közbe mindnyájan magokat, hogy e' nem mondom Keresztyénekhez, de pogányokhoz, sőt vadakhoz sem illő borzasztó öldöklés szűnjék meg, és a' dolog békésen igazittassék el.

26. §. Ismerem én ama szerencsétlen elvét az újabb európai politikának, a' Non-interventiót, mely azt teszi, hogy ha valahol háboru üt ki, például ha valamely fejedelem a' maga alattvalóit bérlett zsoldosai által rakásra gyilkoltatja is : a' többi fejedelmek és Népek csak nézzék azt öszszve dűgött kézzel attól való féltőkben, hogy ha egyik egyik félnek megy segítségére, majd a' másik meg a' másikat fogja segíteni és így tovább, míg utoljára az egész Europa háborúba kerekedik. Ez az elv a' milyen eszélyesnek látszik egy felől az általános európai háború kikerülésére : ép' oly keresztyéntelen és embertelen más felől hideg vérrel el néznünk felebarátinknak legigazságtalabb, és legkegyetlenebb legyilkoltatását is, csak hogy

teit 's ezeknek különböző osztályait és felekezeteit álnok mesterségekkel igyekezik egymás ellen lázzítani, 's egymás által gyengíteni, hogy így aztán utoljára mindnyájokat járma alá hajthassa, 's így teljesedjék bé a' gleiche Berechtigung aller Nationalitäten. De az Isten néki ez ördögi örömet meg érni nem fogja engedni.

abból mi reánk semmi baj ne háruljon. Ezen elvnek is, mint a' keresztyén vallással meg nem állhatónak, több hasonlókval együtt ki kell a' keresztyén politikából kizsönböltetnie, és interveniálnotok kell, és pedig nem csak egyik vagy másik fejedelemnek vagy népnek, hanem az egész Keresztyénségnek, mihelyt valahol egyeneltenség üt ki, és azt békés uton kell eligazítnotok; sőt azon kell igyekezetek, hogy a' dolog háborúra ne is kerüljön soha, hanem minden támadható kérdések, melyek háborúra adhatnának okot, szép móddal igazittassanak el. Az ilyen általános intervenció nem hogy nagyobb háborút okozna, de sőt inkább a' háborút csirájában elfojtani, vagy akár-mely már kiütött háborút is megszüntetni képes. Mert én nem hiszem, hogy például még maga a' Habsburg-Lothringeni dynastia is, bár mennyire bizakodjék is erejében, és bár mennyire süllyedt legyen is erkölcsileg, oly vakmerőségre vetemedjék; hogy a' gyilkos háborút az egész európai Keresztyénség' tiltakozásának daczára is folytatni merészelje; mit ha cselekednék, méltóvá tenné magát, hogy minden további vizsgálás nélkül az egész európai Keresztyénség' közmegegyezésével a' keresztyén uralkodó házak' sorából végképpen kitöröltessék, és nem csak Magyarországon, honnan őt a' Nemzet hitszegéseért, és ősi szabadságának fegyveres kézzeli megtámadásaért már örökre kirekesztette, hanem semmi más tartományokban is, melyeket eddig birt, többé ne uralkodhassék. —

27. §. Te pedig édes Nemzetem! addig is mig régi ősi szabadságod, melyet hálátlan és hitszegő fejedelmeid eltiprani akarának, az európai keresztyén szövetség által örökre garantiroztatnék, monddad sajnálkozva az ellened istentelenül felbujtogatott, 's az őket elnyomni szándékozó

zsarnok mellett harczoló, téged pedig, ki őket szabadságba helyeztetted, kiirtani törekvő nemzeteknek : „Uram bocsáss meg nékiek, mert nem tudják mit cselekesznek,“ és a' mennyire magad 's jogaid' fentartása engedik, bánj velök oly igazsággal és szeretettel, mint illik nagy és nemes lelkü keresztyén nemzethez, 's igyekezd magadat mindenekben úgy viselni, hogy az európai keresztyén aladalmi család' tisztos társaságában, hová hajdan is tartozál, 's hova ismét sorozandó vagy, pirulás nélkül derült homlokkal állhass meg, és ott mint méltó tag örömmel fogadtassál.

28. §. Nincs ok reá hogy minden európai keresztyén népeket és fejedelmeket egyenként szólítsak föl; de egy fejedelem csak ugyan van még, sőt úgy látszik csak volt, kihez 's kiről hogy szóljak mellőznöm lehetetlen. Te vagy az IX Piús, kit a' keresztyénség' egy nagy része főpapi hivatalodnál fogva eddig úgy tisztelt, mint Jézus' helytartóját itt a' földön. De ha igaz az, a' mit hírlapokban olvastunk hogy te az alkotmányt, melyet elébb alattvalóidnak adtál később visszavontad, szavadat megszegted, és így magadat az egész Keresztyénség előtt, gyalázatos hazugsággal és hitszegéssel bélyegezted meg, és tulajdon alattvalóid ellen segítségért egy a' maga népeit bérencz gyilkosok által kegyetlenül mérszároltató szomszéd zsarnokhoz folyamodtál, ez által annak tetteit is hallgatva helyeselvén, ha mondom ezek igazak : úgy nem vagy méltó, hogy Téged többé a' Keresztyénségnek oly nagy és tiszteletre méltó része, mint a' római catholica egyház, főpapijának ismerjen; és ha valaki azt merné állítani, hogy olyan ember, ki a' hazugságban és hitszegésben ily gyalázatos példát ad, a' Jézus helytartója itt e' földön, káromlást szól-

lana Isten ellen. És így, ha ezek igazak, úgy most római Pápa nincsen! Ezután legyen-è vagy nem, az függ az eddig úgy nevezett római catholicus népektől és fejedelmektől. Ha ők szükségesnek látják, hogy az ő egyházuknak legyen ezután is itt e' földön egy látható feje: ám határozzák el ezt az európai Keresztyénség' nagy gyűlésén, de más keresztyén felekezetek befolyása nélkül.

29. §. Egyébiránt én azt olvastam egy helyen, hogy ez előtt 70 és egynéhány évvel, mikor a' római szék, a' miatt, hogy egyszerre több világi fejedelmekkel viszálykodásba keveredett, igen ingadozó állapotban volt, az akkori római Pápa egy bibornokgyűlésben így nyilatkozott: „Hosszas és érett megfontolás után minden zavarból me-
„nekülésre csak egy rést, csak egy üdvöt, csak egy szá-
„badulást találok, 's ez minden keresztyén egyháznak men-
„tessége Róma' eddigi gyámsága alól. Hadjátok minden
„népet, hadd építse maga szeretet- és bizodalomban ke-
„resztyén egyházát! Hadjátok meg néki a' Krisztus örök-
„ségét, 's ne kormányozzátok azt tovább kapzsi gyámok-
„ként csupán tin hasznotokra! Hadjátok fel minden eret-
„nekítés- és átkozással. Minő összhangzást, minő erőt fog
„asztán kifejtteni a' keresztyén vallás a' népek boldogítá-
„sára! a' helyett hogy most kölcsönösen ellenségeskednek,
„és gyengítik egymást. Nép fog szellemi erőben nép mel-
„lett emelkedni, művészetek és tudományok testvéri szö-
„vetséget kötendnek a' nemzeti egyházzal, 's minden erőt
„vetélkedve ébresztenek föl a' népek' boldogítására. Jer-
„tek menjünk egyikünk keletre, másikunk nyugot felé!
„járjátok bé mint uj apostolai a' világosságnak, és szere-
„tetnek a' világot, hirdetve: az ur országa el fog jöni!
„Mondjátok le minden földi dicsőségről! Én más dicsősé-

„get nem akarok, mint az ur szolgája lenni, 's megszen-
 „telní a' népeket.“ Ha ez előtt már 70 's egynehány évvel
 is így beszélhetett egy római Pápa, mennyivel inkább így
 szólhatna ma, midőn már hatalmas kapcsok vagynak ké-
 szülöben, melyek nem csak a' római catholica, hanem ál-
 taljában minden keresztyén egyházakat, addig is míg egye-
 sülhetnének, össze fognak tartani. Azonban minthogy erő-
 szakolni semmit sem jó, ám válaszsának magoknak a' ró-
 mai catholicus keresztyének, ha tetszik, Pápát, csak hogy
 olyan férfit válaszsának, ki a' Jézus lelkétől áthatva, az
 Isten-országának eljövételét nem csak ne gátolja, hanem
 inkább elősegítse; melyet egyébiránt késleltetni lehet
 ugyan, de megakadályoztatni a' pokol minden kapui sem
 birnak, és azok, kik ellene szegülnek, csak szégyent,
 gyalázatot, és kárhozatot fognak aratni.

30. §. Egyébiránt akár igazak azok, miket a' hirlapok
 IX Piusról irnak, akár nem, és így akár maradjon ő to-
 vább is Pápanak, akár nem, 's ha nem marad, akkor is
 akár választassék helyébe más, akár nem: annyit minden-
 esetre felteszek a' római catholicus keresztyénekről, még
 pedig nem csak a' tudósokról, hanem a' tudatlan együgyü
 de józan eszű és jó lelkü népről is, mikép világosan által-
 látják, hogy Isten — az igazságnak és szeretetnek Istene
 — nem lehet oly igazságtalan és szeretetlen, miszerint sok
 millió Keresztyéneket, bármily kegyesek, és Istent félők
 legyenek is azok, bármily szívesen igyekezzenek is min-
 den ő parancsolatit teljesíteni, kárhozatra taszítson csak
 azért, mivel ők ezt vagy amazt úgy, a' mint a' római ca-
 tholica egyház hinni parancsolja, nem hihetik. Egy szóval,
 én nem hiszem, nem hihetem, hogy légyen józan gondol-
 kozásu római catholicus Keresztyén már ma, a' 19 század

közepén, ki által ne lássa mily borzasztó tana volt eddig a' római catholica hitnek az, hogy a' keresztyén felekezeteknek minden confessiói között csak a' római catholicusoké az egyedül idvezítő hitvallás. Ez ép' oly botránkoztató, oly gyűlöletes tan már ma, mint vólt a' 10-dik században a' pénzérti bünbocsátással való kereskedés. Ezt a' gyűlöletes a' római catholicusokat más keresztyén felekezetektől, ezeket viszont amazoktól elidegenítő tant, akár lesz többé római Pápa, akár nem, ki kell hagyni a' római catholicus Keresztyéneknek hitágazataik közül minél előbb, mint olyat, mely csak arra való, hogy az Isten-országának eljövetelét gátolja. A' többi tanok, a' melyeknek el kell maradniok, majd elmaradnak apránként, mint más hitfelekezeteknek, úgy a' római catholicusoknak hitágazataiból is. —

31. §. Egyébiránt, ha a' római catholicusok bölcsei, papok szintűgy mint nem papok, úgy ítélendnek, hogy vagynak az ő hitvallásokban több olyan tanok is, melyek őket más felekezetű keresztyénektől eltávolítják, azonban a' keresztyén vallás lelkére nem tartoznak, és a' melyeknek elhagyása a' nép vallásos érzését nem sértené, vagy a' melyek' elhagyásának üdvös volta iránt a' népet könnyű volna fölvilágosítani: ám hagyjanak ki még most mindjárt többeket is, hogy a' választó falak gyérüljenek; de én részemről a' catholicusoktól most előlegesen csak a' fentebb említett gyűlöletes tannak kihagyását kívánom. Hanem ezt megkívánni annyira kinszerítve érzem magamat, hogy az egész római catholicus Keresztyénséget, minden nemzetek között a' világon az Istenre, és mindenre a' mi előttök szent, kérem, hogy ha valaki ezután nékiek azt tanítaná, hogy csak a' római catholica hitben lehet idvezülni, minden egyéb hitvallásuak, mint átkozott eretnekek, kár-

hozatnak edényei : azt az embert nézzék úgy mint az Istenországának ellenségét, mint Antichristust, forduljanak el tőle, és ne hallgassák annak beszédét.

32. §. Egyenként a' népekhez és fejedelmekhez most ez úttal többet nem szólok. A' miket eddig vagy közönségesen, vagy némelyekhez különösen szóllottam, azokat alkalmazzassa mindegyik nép, mindegyik fejedelem magára, 's vetélkedjenek egymással, melyik tud minél elébb minél jobb, a' keresztyén vallással, az igazságnak és szeretetnek vallásával minél inkább megegyező törvényeket hozni, és azokat minél nagyobb bölcseséggel életbe léptetni; úgy hogy más keresztyén álladalmak is az ő példáját jónak, szépnek, és követésre méltónak találják. Mert szép dolog másokat követni a' jóban, de abban másokat megelőzni, és másoknak követésre méltó példát adni, még szebb. Ez lesz a' keresztyén álladalmakhoz mint Krisztus tanítványaihoz illő nemes vetélkedés, melyet a' világ még nem látott. De kérlek is benneteket oh fejedelmei, törvényhozói, kormányzói a' keresztyén népeknek! kezdjétek el e' nemes vetélkedést minél elébb; 's különösen ti oh fejedelmek! határozzátok el magatokat minél elébb szívesen, és minden utógondolat nélkül, úgy uralkodni mint illik keresztyén fejedelmekhez, 's a' mi magános életetöket illeti is, ne pompázással, fényüzéssel, nagy udvar tartással 'stb. melyek miatt a' nép nagy adóval terheltetik, hanem fejedelmi nagy és nemes lelküséggel, minden polgári és házi erények' gazdagságával igyekezzetek tündökleni alattvalóitok fölött, és azoknak minden jóban például és tükörül szolgálni. Mert nagy a' ti felelősségtök Isten előtt népeitek' erkölcsiért is; mivel a' fejedelem' 's a' fejedelmi ház' példája az erkölcsöknek valamint rontására úgy javi-

tására is legtöbbet tehet; ő hozzájok igyekeztvén hasonlók lenni, hogy előttök kedvet találjanak, a' népnek nagyjai, ezekhez ismét a' kisebbek, és így tovább le a' népnek legalsó rétegeig. Ismételve is kérlek azért benneteket, határozatok el magatokat szívesen, és minden utógondolat nélkül úgy uralkodni, úgy élni, mint illik keresztyén fejedelmekhez; különben keresztyén országokban koronáitokat többé meg nem tarthatjátok. De, mondom, egyenként hozzatok ez úttal többet nem szóllok.

33. §. Csupán ti hozzátok van még egy két szóm derek Német és Olasz Nemzet! Ti eddig több kisebb nagyobb fejedelmek alatt élvén, most úgy látom azon igyekeztek, hogy mindenik egy-egy kormány alatt egyesülvén, egy egy nagy, erős, és tekintélyes nemzetet formáljatok. Ez, magában gondoltatván, ártatlan kívánság; de az egy kormány alatti egyesülése a' nemzetnek eddig sokkal érdekesebb lett volna, mint ezután; a' mennyiben egyesülve kül ellenség ellen, mely a' nemzetet eltiprással fenyegette, könnyebb lett volna nagy, és tekintetet parancsoló hadsereget állítani ki, mire ezután szükség nem leend. A' kormány-egység maga egy nemzetet sem tesz boldoggá. Hogy erről meggyőződjetek, nem kell egyéb, csak tekintetek nyúgotra, ama' szép, de már régóta szerencsétlen fél szigetre túl a' pyrenaeus-hegyeken. Ennek egy-egy kormányu boldogtalan nemzeteit is majd csak az Isten-országának eljövetele fogja boldogságra vezérelhetni, és vezérelni. Hiddjétek el, hogy egy nemzet egy kormány, egy nemzet több kormány, és több nemzet egykormány alatt egy formán lehetnek boldogok, mint szintén boldogtalanok is. Egyébiránt ha szép móddal megtudtok egyezni abban, hogy vagy egy-egy kormány alatt egészen egye-

süljetez, vagy legalább egy-egy nemzeti szövetséget alkossatok a' végre, hogy így aztán az európai keresztyén szövetség' gyűlésében úgy jelenhessetek meg képviselőitek által, mint egy-egy nagy nemzet : ezt jól teszitek. Hanem ebben az esetben, arra kérlek és intlek benneteket, hogy a' fejedelemnek vagy szövetség' főnökének választásában ne azt nézzétek, ki a' ti fejedelmeitek között anyagi erőre leghatalmasabb, hanem azt, ki igazgatta eddig is alattvalóit legnagyobb igazsággal, szeretettel, és bölcseséggel. Hadd legyen ezen tény is az egész Keresztyénség előtt bizony-sága annak, hogy elközelített a' mennyeknek országa, melyben egy nagy nemzet apróbb fejedelmei közül egynek az egész nemzet közbizodalmávali megtiszteltetése is nem szuronyainak sokaságától, hanem attól függ, milyen igaz-sággal, szeretettel és bölcseséggel kormányozta 's kormányoztatta eddig alattvalóit.

34. §. De ezen egyenkénti felszólítások után szükség viszzatérnünk az európai nagy keresztyén szövetség' gyűlésére, és arról még bővebben szöllanunk. Európai, mondom; mert a' föld többi részeiben lakó keresztyén testvéreinknek helyheztetésök nem olyan, hogy nekünk ő velök, legalább még most, szövetséget kötni szükséges, vagy részint csak lehetséges is vólna. Hanem majd, ha a' mi szövetségünk létre jó, akkor illő lesz őket is meghívni, hogy nem mint tagok, hanem csak mint igen szívesen látandó kedves vendégek jelenjenek meg gyűléseinken; mit őz hiszem szívesen is fognak tenni. Sőt hiszem, hogy még a' nem keresztyén fejedelmek- 's kormány-férfiak közül is fognak időről időre találkozni, kik, mint hajdan a' napkeleti bölcsek a' Jézus születésének üdvözlésére Bethle-hembe útaztak, úgy fognak az európai Keresztyénségnek

a' világ' historiájában párja-nélküli nagyszerű és dicső gyűlésére utazni; 's midőn látandják hogy nálunk ily sok különböző nemzetek, ily szép békeségben és szeretetben élnek egymással, ezt fogják mondani: bizony Isten van e' Népekkel! és dicsőítik a' mennyei Atyát. A' mi pedig az európai keresztyén szövetségnek mostani első gyűlését illeti, minthogy a' szövetség még megalapítva nincsen, 's hogy megalapítassék, alapítókra van szükség: tehát e' végre

35. §. A' már fentebb egyenként felszóllított három főhatalmasságot hívom ismét föl, itt már öszvesen, és a' Jézus nevében, hogy ők legyenek, mint hozzájuk illik, az európai keresztyénségnek példa-adói 's vezérei e' dicső munkában, és először is ők hárman egyenlő számú, de nem sok, például három-három, vagy öt-öt, vagy legfeljebb hét-hét részre hajthatlan, igazságszeretetőkről és bölcseségökről ismeretes küldötteik által Parisban öszvegyűlésén köz akarattal határozzák el igazságosan, a' nép számának alapján, melyik álladalom hány képviselőt küldjön a' szövetségi gyűlésre, hogy azok se igen kevés, se a' tanácskozásra alkalmatlan nagy számmal ne legyenek. Mert az európai keresztyén szövetség' nagy tanács gyűlésének nem tagjai számával, hanem igazsággal és bölcseséggel kell felülhaladni minden más tanács gyűléseket a' világon; úgy hogy ennek, a' szó teljes értelmében, keresztyén bölcsék' gyűlésének kell lennie, 's épen ezért, mivel a' bölcsesség nem csupán az éstől és tudománytól, hanem az érettségtől és tapasztalástól is függ; ez pedig rendszerint az évek' számával nevededik: tehát tétessék törvényvé, hogy mivel még maga Jézus sem fogott 30-dik éve előtt nagy fontosságú hivatalához, a' szövetségi gyűlésre választandó képviselőkben egyéb kellékek mellett az

is megkivántassék, mikép legalább 30 évet már bétöltöt-
ték légyen.

36. §. Miután a' három főhatalmasság küldöttei igaz-
ságosan kidolgozták, melyik keresztyén álladalom, hány
képviselőt küldjön a' szövetségi gyűlésre, és ezt minden
álladalmakkal — azokat, hol most a' nép és fejedelem kö-
zött kétes kimenetelű háború foly, vagy szakasztatott fél-
be, kivévén — közölték, és mindegyiket felszóllították,
hogy bizonyos kitüzendő határidőre — úgy intézvén azt,
miszerint e' fontos dolog elhamarkodva ne történjék — a'
maga' képviselőit válaszsza meg, és küldje Parisba: minden
álladalmak válaszsza meg késedelem nélkül, és küldjék
el képviselőiket, olyan férfiakat, kik küldöiknek az egész
Keresztyénség előtt becsületére váljanak, kikről keresz-
tyéni gondolkodás-módjoknál — erkölcsi jellemöknél- és
hölcseségöknél fogva előre is fel lehet tenni, hogy minden
ügy nevezett politikát, ravaszságot, dugaszban tartott utó-
gondolatokat félre tévén mindenekben részrehajlás nélkül
igazán fognak itélni, és a' kiknek már csak neveik is előre
jó reménységgel és bizodalommal töltsék el az egész Ke-
resztyénséget.

37. §. Öszvegyülvén pedig az európai keresztyén ál-
ladalmak' küldöttei Parisban, miután bizonyos ideig, a' mint
ezt a' három főhatalmasságok képviselői szükségesnek lá-
tandják, egymással ismerkedtek: legelőször is a' gyűlést
fognak, a' három főhatalmasság' küldötteinek vezérlete
alatt, de köz akarattal organizálni. Ez meglévén mielőtt
valamihez fognának, az esküt teszik le következőképpen:
„Én N. N. esküszöm az egy élő igaz Istenre, e' világnak
teremtőjére, fentartójára, igazgatójára, nekünk emberek-

„nek jó atyánkra; és az ő fiára a' Jézus Krisztusra, üdvö-
 „zitőnkre; és a' Szent-Lélekre, minden jóban segítőnkre,
 „hogy én minden tanácskozásokban a' Keresztyénség ügyei
 „felett, sőt ha nem Keresztyének, de más akármely val-
 „lású embertársaink dolgai felett kellene is itélnem, a' Jé-
 „zusnak, szent vallásunk szerzőjének ama parancsolatját
 „fogom szemem előtt tartani: „Keressétek mindenek felett
 „az Istennek-országát, és annak igazságát.“ — „azaz igye-
 „kezzetek mindenek felett azon, hogy a' keresztyén vallás'
 „erkölcsi szent törvényei semmiben meg ne sértessenek,
 „jól tudván hogy azután minden egyebek is mintegy rá-
 „adásban meg fognak adatni. Isten engem úgy segéljen!“
 Ezt a' szent esküt minden hét évenként tartandó nagy gyü-
 lés elején egyszer mindenkorra teszik le a' nagy keresz-
 tyén szövetségi tanács tagjai; következő foházkodást pe-
 dig minden ülés kezdetén elmondják, az elnök elől a' töb-
 biek mind utánna hallható szóval ekképpen: — „Mi Atyánk,
 „igazságnak és szeretetnek Istene! jöjjön el a' te orszá-
 „god, légyen meg a' te akaratod mint mennyben, úgy itt
 „e' földön is. E' végre nekünk is világosítsd meg elmén-
 „ket, birjad minden jóra akaratunkat, a' te Szent-Lelked
 „által, hogy mi is mindenekben a' te akaratodat teljesíthes-
 „sük, 's közelebb mai tanácskozásainkban is szent eskünk-
 „höz hívek maradván, a' te országodnak, az igazság' és
 „szeretet' országának virágzására hasznosan munkálódhas-
 sunk. Amen!“ Hogy én a' keresztyén politikai gyűlések-
 nek üléseit is Istenhez foházkodáson akarom kezdeni, ez
 úgy hiszem, egy bölcs Keresztyénnek sem fog vissza tet-
 szeni. Hiszen, ha még a' pogányok is ezt mondták: A
 Jove principium! ugyan hát Keresztyén ember hogy fog-
 hatna valamely fontos dologhoz a' nélkül hogy Istenhez fo-
 házkodnék? Mi lehet pedig fontosabb az országok, 's egy

egész világ-rész' dolgainak intézésénél? Valóban nincsen csudálatosabb szokás, mint az, a' mi e' rézben nálunk Keresztyéneknél divatozik, — vagy talám ez sem minde-
 nütt divatozik — hogy t. i. csak a' papi gyűléseket kezdik Istenhez fohászokodáson; mintha ugyan imádkozni csak a' Papoknak volna kötelességök, vagy mintha Isten segedel-
 mére csak a' papi dolgokban volna szükségünk. Az igaz keresztyén ember át van hatva igaz vallásosságtól, ennek pedig az Istenhez fohászokodás szükségesképpen való kifo-
 lyása. Egyébiránt a' hét évenként tartandó szövetségi gyű-
 lés első napján, mielőtt az ülések elkezdődnének, minden-
 kor közönséges isteni tisztelet fog tartatni, mely állani fog egy, még most míg a' szövetség dicső Temploma felépül-
 ne, e' végre készített sátor alatt tartandó szónoklat-
 ból, melyben e' nagy keresztyén ünnepnek czélja, és fon-
 tossága adatik elő. Ezt követi egy buzgó ima, melyben a'
 Keresztyénség hálákat ad Istennek, hogy nekünk az ő or-
 szágának eljöveteletét megengedte érnünk; megengedte ér-
 nünk hogy a' keresztyén álladalmak mind belügyeik' mind
 egymásközötti viszonyaik' elintézésében az evangyéliom
 szent elveit tegyék alapúl, és a' pogány elveket a' Keresz-
 tyénségből egészen kiirtsák; továbbá könyörög, hogy az
 Isten öregbitse és terjeszsze kiebb is a' maga országát, úgy
 hogy az, elvégre kihasson minden népekre e' földön, 's
 az egész föld váljék egy boldog paradicsommá; végezetre
 könyörög, hogy a' keresztyénség' nagy tanácsában ülő
 férjfiaknak adja Isten a' maga kegyelmét, és szent lelkét,
 hogy a' keresztyén népek' ügyeit nagy igazsággal, szerez-
 tettel, és bölcseséggel intézhessék. A' szent szónoklatot
 előzze meg, a' szent Imát pedig zárja be egy-egy e' szent
 innepi alkalomra készült, 's ennek nagyságához, és méltó-
 ságához illő karének muzsika-szerszámokkal kísérve. Az

egész isteni tiszteletnek pedig mind kezdetét mind végét harangoknak zugásai és ágyúknak dörgései adják hírül a népnek. Ugyan azon időben, midőn ezek a szövetségi gyűlés helyén történnek, hasonló isteni tisztelet tartassék a keresztyén Európának minden álladalmában ezeknek minden városaiban és faluiban, minden keresztyén felekezetek templomaiban. Ugyanazon időben, mondom, nem pedig ugyanazon órában, mert ugyanazon időben nem mindennütt a földkerekségén ugyan annyi az órák száma; úgy hogy például mikor Budán déli 12 óra, akkor Párisban még csak délelőtti 10 óra és 53 minutum, Moszkauban pedig már délutáni 1 óra és 14 minutum van. Úgy kell hát intézni a dolgot, hogy az európai keresztyén szövetség nagy innepén az egész európai Keresztyénség sokmilliónyi népei egyszerre boruljanak le az örök mindenható Isten zsámolyszéke előtt. Ha az isteni tisztelet kezdete a gyűlés helyen, Europa közepe tályán, bizonyos órára, például déli 12 óra határoztatik, a csillagászok meg fogják tudni mondani, hogy minden országnak nevezetesebb városai közül melyikben hány óraker kell annak kezdődnie; a faluk pedig alkalmazhatják magokat mindenütt a legközelebbi városhoz. Végezetre, minthogy azt meghatározni nem lehet, mikor meddig fognak a szövetségi gyűlésnek ülései tartani, hogy így azoknak bevégzését ismét egy közönséges európai isteni tisztelettel lehetne meginnepelni: tehát az ülések végződésével csak a gyűlés helyen fog bérekesztő isteni tisztelet tartatni. Ezen általános megjegyzések után menjünk által az első gyűlés tárgyaira. —

38. §. Most az európai keresztyén szövetség első gyűlésének legelső ülésében a tanácskozás a felett fog mindeneknek előtte folyni, hol legyen az a hely, hol az

európai hálados Keresztyénség elébb szent vallása' szerzőjének a' Jézusnak tiszteletére a' békeség nagyszerű szolopát, később pedig az Istennek dicső templomát fogja építeni. Ha, mikor erről tanácskoztok, valakinek a' jutna eszébe, hogy arra a' helyre, 's abba az országba, hol e' roppant szent emlékek építeni fognak, 's hova a' Keresztyének minden hetedik év elteltével egész Európából, sőt hihetően némileg a' világ' többi részeiből is nagy számmal gyülekezni fognak, igen sok pénz fog öszvefolyni, és ebből annak a' helynek nagy haszna lesz. Nosza tehát nékem azon kellene igyekeznem, hogy ezen hasznot ez 's ez országnak szerezném meg, ha mondom valakinek ez jutna eszébe: tudja meg hogy ezen ötlet nem Istentől vagyon, és hogy ő már kísértetbe jutott esküszegővé lenni, és nem mindenek felett az Istennek-országát, és annak igazságát keresni, hanem ennek a' Mammont elibe tenni. Azok a' mikre itt tekinteni kell, e' következők: hol lesz ezen Szent emlékeknek legbiztosabb helyök, hol az elemek' pusztításának legkevésbé legyenek kitéve; azonban egészséges, kies, és tágas térséggel szomszédos helyen; ha lehet termékeny, mindennel bővölködő olcsó országban; Európának, a' menyire egyéb körülmények engedik, közepe tályán; 's olyan helyen, hova jó vízi és száraz útat, a' menyiben még nem volnának is, minden felől könnyű legyen vezetni. Ezek a' főkéllékek, melyekre a' hely-választásban figyelmeznit kell; mivel ezekben nem csak ez vagy amaz országra, hanem az egész európai Keresztyénségre egyformán van tekintet, 's ez itt az Isten-országának igazsága, melyet mindeneknek előtte keresnünk kell. Ha a' hely' megválasztása, mely igen fontos dolog, hamarjába meg nem eshetnék, mivel talán az erre alkalmasnak gondoltatható helyek' topográfiai, más környülmeit

a' szövetségi gyűlés' tagjai még vóltaképp' nem ismernék : bizza a' gyűlés annak kiválasztását egy a' maga kebeléből kiküldendő dologhoz értő férjfiakból álló bizottmányra; mig ezek a' dologban eljárnak, addig tartsa üléseit Párisban. Ha pedig talán rövidebb úton is végire tud járni a' szövetségi gyűlés, melyik hely lesz Európában a' mondott végre legalkalmasb : mindjárt menjen oda seregestől, és a' keresztyénség' béke-zászlóját azon hely' szomszédságában, hol a' Jézus' roppant béke-oszlopa állani fog, magasan felütvén, a' legközelebbi alkalmas helyen tartsa üléseit. De akárhol tartassanak is az ülések, azoknak további tárgyai e' következők lesznek :

39. §. Mindeneknek előtte azon álladalmak' ügyei fognak megvizsgáltatni, és elítéltetni, hol a' fejedelmek népeikkel nyílt háborúba keveredtek, de a' keresztyén népek, és fejedelmek tiltakozásának következtében a' háború folytatását félbeszakasztották, anyival inkább pedig, ha a' gyilkos háborút még azután is folytatták volna. Az ilyen álladalmakat illetőleg, írásban terjeszti elő a' maga ügyét mind a' nép, mind a' fejedelem, még pedig egyszerűen, minden szóközi cifraságok nélkül; 's ha lesznek pontok, melyekre nézve a' bírák a' két előterjesztésből még nem tudják megítélni, melyik félnek van igazsága: az ilyenekre nézve igyekezik magokat a' felek által egyszerűen felvilágosítani, minden módon azon lévén, hogy ide semmi rabulisticai fogások be ne csuszszanak; 's miután a' dolgot tökéletesen megértették, ítéletet hoznak minden részrehajlás- minden személyrevaló tekintet nélkül, szemeik előtt tartván mindig az Isten-országát, és annak igazságát, hogy így az ártatlan, bárha talán gyengébb fél is, soha ne szenvedjen, a' bűnös, bármily hatalmas legyen is, nem csak ne

jutalmaztassék, hanem méltó büntetését is elvegye. Az ítéletnek, melyet a' keresztyén szövetség' nagy tanácsa hoz, nép és fejedelem, vagy ha két különböző ország közt volna az egyenletlenség, mind a' két ország állani tartozik. Én hiszem, hogy ha az álladalmak mind olyan Képviselőket választanak, a' milyeneket kell — pedig hogy olyanokat választasszanak, mindnyájoknak érdekökben áll — az európai keresztyén szövetség' nagy tanácsának ítéletei oly igazságosok, oly méltányosok fognak lenni, hogy azokkal csak az önzés nem fog megelégedni. Én hiszem, hogy lesznek keresztyén bírák nem csak a' jövő boldogabb időben, hanem már most is, kiket semmi tekintély, semmi hatalom, semmi fenyegetés, semmi ígélet, és semmi adomány az igazság' ösvényéről eltántoritani épp' úgy nem bírna, mint az égi testeket kiszabott utjuktól semmi erő elmozdítani nem képes. Egyébiránt én nem is hiszem hogy találkozhatnék valaki, a' ki a' keresztyén szövetség' nagy tanácsában az igazság' elforgatására alávaló és erkölcstelen eszközökhöz nyúlani elég szemtelen, és elvetemült legyen, vagy pedig annak egyszer kimondott ítéletének ellene szegülni merjen: Mit ha csak ugyan tenne valaki, azt az egész európai keresztyénség úgy fogná tekinteni, mint az Isten-országának el-lenségét, és fogna módot találni benne, hogy azt más ártatlanok' megkímélésével engedelmességre kényszerítse; de ily vakmerő ténnyt képzelnem sem tudok.

40. §. Harmadik nagy teendője lesz az európai keresztyén szövetség' első gyűlésének az, hogy a' fennálló katonaság dolgát minden európai keresztyén álladalmakban elintézzze. Ez a' mostani rendszer, mely szerint minden álladalmak erejük felett sok, a' nagyobbak több százezerekre menő rendes katonaságot tartván talpon, több millió erős és

ügyes munkás kezeket a' béke' foglalatosságaitól, az erkölcsöknek is nem kis rontásával elvonnak, 's a' katonák' tartására a' népet roppant adóval terhelik csak azért hogy a' békét félelem által tartsák fön, a' Keresztyének között tovább fenn nem állhat. Itt nem a' félelemnek, hanem az igazságnak, és a' szeretetnek kell a' békét fenntartani. Azonban elbocsátani egyszerre minden fennálló katonaságot, vagy legalább ennek nagyobb részét, a' legnagyobb igazságtalanság lenne. Mert a' kik magukat arra szánván, hogy hazájokat, ha szükség, vérökkel, és életökkel óltalmazzák, a' fegyver forgatáson kívül más kenyérkeresés módhoz nem szoktak, szétbocsátván, 's élelmökről többé nem gondoskodván, vagy éhelhalásnak, vagy azon kísértetnek tenni ki, hogy élelmöket tilalmas úton módokon szerezzék meg, valamint ő reájok nézve nagy hálátlanság, ugy a' népre nézve, kik közé szétbocsáttatnának, veszedelmes, és így minden tekintetben igazságtalan lenne. Tegyük hozzá mind ezekhez még azt is, hogy azokat kik úgy voltak nevelve, és szoktatva, hogy őket a' rosztól egyedül a' félelem tartóztatta, minden félelemtől egyszerre felmenteni nem is lenne tanácsos. A' keresztyén nagy tanács a' maga bölcsesége szerint elfogja határozni, hány év alatt, és micsoda szerben 's mikép' kevesitessék a' fennálló katonaság' száma mindaddig, míg az az ezután állandóan megmaradó normális számra leszámítatik. Addig pedig míg az lenne, minden álladalom gondoskodni fog arról, hogy a' maga fennálló katonaságát a' háború' kártékony munkái helyett, melyekre már, Istennek hála érette! ezután szükség nem leszen, a' békeség jóltéví munkáival foglalatostkoddassa; nem csak azért, mivel a' henyélés minden gonosznak szülőanyja, hanem azért is, mivel azok a' nemes gondolkodású vitéz hazafiak, kik hazájoknak megvédésére véröket 's életöket is feláldoz-

ni készek, miután már e' végre szükség reájok nem lesz, szégyenlenék hogy a' haza őket mint betegetek vagy tehetelleneket ingyen tartsa, 's méltán megkívánhatják a' hazától, hogy adjon nékik olyan tisztességes foglalatosságot, melynek megtanulására semmi az ő életidejükhöz már nem illő új főtörést feltételező munka nem kívántatik, melyek mégis az ellenségtől eddig általok mególtalmazott kedves hazájok' virágzását hathatósan előmozdithassák, milyenek például a' folyók szabályozása, vasutak készítése, hajókázó, és rétöntöző csatornák ásása 'stb. De talán azt mondja valaki, hogy lám itt én is az anyagi jólétre vezérlő munkákat ajánlom. Ugy van. De hát hol kárhoztattam én az anyagi jólétet? Felelet: sehol! Azonban a' kinek szeme van a' látásra, látja, hogy nékem itt is vezércsillagom az Istennek-országa az erkölcsiség, az anyagi jólét pedig csak következés, csak ráadás. Egyébiránt a' fennálló katonaság tartásban normális számnak lehetne talán venni, hogy minden ezer lélek közül állitassék két katona. Így a' nép a' katona tartás' terhét meg sem érezné, mégis lenne az európai Keresztyénségnek Európában, ha jól vagyok értesülve, körülbelől 400000, azaz négyszáz ezer főnyi katonasága.

41. §. De talán azt kérdi valaki, hogy ha ezután sem a' különböző európai keresztyén álladalmak, sem ugyanazon egy álladalomban a' nép és a' fejedelem, vagy különböző pártok egymás ellen fegyvert nem fognak, és háborút nem viselnek: ez a' mintegy négyszázezer fegyveres nép is a' keresztyén Európában mirevaló? Ez bizony, barátim! ha szabad úgy szóllanom, csak magnak való. Ez arra való, hogy fenntartsa közöttünk és soha ki ne hagyja aludni a' vitézséget, és a' hadakozás' mesterségét; ne hogy valamely ázsiai hódoltatónak, talán egy új Dsingischánnak, vagy

Tamerlánnak, vagy Batukhánnak eszébe jusson, a' gazdag és virágzó, de fegyvertelen és elpuhult Európát vad csordáival elborítani, és felprédálni. És hogy ezen cél annyival inkább eléressék, minden Európai keresztyén álladalm tartozik minden hetedik esztendőben a' szövetségi nagy gyűlésre a' maga fegyvereseinek minden neméből vinni fel bizonyos számú egyéneket, kik ott minden haditudományokbani jártasságukat, mindennemű fegyverükkel bánásokban, és minden hadifogásokban gyakorlottságukat, és ügyességöket az egész Európa színe előtt felmutassák; hogy így a' vitézségnek, és a' haditudományoknak közöttünk folytonos gyakorlatban léte és fennmaradása mindig nyilvánvaló legyen az egész keresztyénség előtt. És ezen katonai mutatóványok kedvéért mondom fentebb, hogy a' gyűléshely' közelében tágas térségnek is kell lenni.

42. §. De azt feleli talán valaki, mit ér négyszázezer főből álló fegyveres sereg egy új Dsingischán ellen, ki talán egy millió vagy több fegyveres néppel fog törni a' keresztyén Európára? ugy van! De ezen túl a' testi nevelésre is nagyobb gond fog fordíttatni az egész keresztyén Európában mint eddig, még pedig ez is legfőbbkép' erkölcsi tekintetből, 's ugy fog az intéztetni, hogy minden épkezláb férfiú gyermek erős, izmos, hajlékony testüvé formáltassék, 's ifju korában a' fegyverforgatásba is begyakoroltassék; az álladalmak pedig fognak gondoskodni fegyverkészletekről, ugy hogy a' nép százezer rendes katonaság mellé, mihelyt a' szükség kívánja, akár egy millió vagy több főből álló, fegyverben gyakorlott sereget egy toppantásra ki lehessen állítani, 's ha kell, azokat folyókon, csatornákon, és vasútakon, melyekkel Europa még jobban is be lesz hálózva, mint jelenleg van, egy pár hét alatt Euró-

pának egyik végéről a' másikra szállítani. Így nem lesz soha hódoltató, ki Európát megtámadni merészelje, vagy ha találkozónék oly vakmerő, megkeserülné; mert hogy magunkat és hozzánk tartozóinkat az igazságtalanul megtámadó rablók ellen védelmezzük, az nemcsak nem ellenkezik a' keresztyén vallással, de sőt inkább az által kötelességünk-ké tétetik.

43. §. Negyedik nagy fontosságú dolog, miről az európai keresztyén bölcsek az első követtségi nagy gyűlésen némi általános elveket fognak megállapítani, a' kereskedés. Ne csudálkozzatok rajta, hogy én még a' kereskedés ügyét is némi részben a' keresztyén szövetségi gyűlés elébe tartozó dolognak vélem; mert a' kereskedés az európai különböző álladalmakat egymással, sőt más világrészekkel is kölcsönös érintkezésbe hozván midőn egyiknek feleslegéből a' másiknak szükségeit pótolja, mindenikre jóltevőleg hat, az eszmék' terjedését is gyorsítván az emberi nem' művelődésének hatalmas tényezője. De más részről az is igaz, hogy a' csalásra, mások megkárosításávali gazdagodásra, és arra hogy egy ravasz ember ezereknek elszegényítésével sok milliónyi kincseket halmozzon rakásra, sehol oly széles mező nem nyílik mint a' kereskedésben. Mind ezekért a' kereskedés azon tárgyak közzé tartozik, melyek az európai keresztyén szövetség' figyelmét nagyon megérdemlik. Itt is mindenek felett az Isten-országát kell reformjainkban keresnünk, azaz: az erkölcsiséget kell fő szemponttá tennünk, és azon kell igyekeznünk hogy a' csalásra való alkalom a' kereskedésből minél inkább kiirtassék, és a' különböző keresztyén álladalmak a' kereskedés által is minél szorosabban öszvefűzessenek, és úgy szólván, egy nagy családdá alakitassanak. Erre nagy hatással fog lenni a' pénz' és minden-

féle mértékek' egysége az egész keresztyén Európában. Ennek kivitele ugyan igen nehéz dolognak látszik; mert a' nép a' régi szokástól nehezen válik meg, és ujat az effélékben nehezen vesz fel. De ha Franciaországban minden régi mértékek' eltörlését, 's azok helyett egy egészen új mértékrendszer' behozását a' francia forradalom végre tudta hajtani: hát ez a' most bekövetkező, minden forradalmaknál, melyek valaha voltak, nemesebb és dicsőbb egész európai békés keresztyén forradalom, mely a' lelkeket a' békeség minden nagy munkáira fel fogja buzditani, ugyanezt nem tudná az egész keresztyén Európában végrehajtani? Én azt hiszem, igen! Már csak gondolatban is szép, mennyivel szebb lesz a' valóságban! Minden arany és ezüst pénzek az egész keresztyén Európának minden álladalmában ugyanazon egy, a' szövetség által meghatározandó láb szerint verve! Egyik oldala a' pénznek a' maga symboluma, és körülírása által mutatja, hogy az keresztyén pénz, és ez minden európai keresztyén pénzekben ugyanaz, a' rajta lévő 's egész Európában mindenütt egyformán érthető cifra és betű által pedig ugyanaz az oldal mutatja a' pénz' értékét; a' másik oldal végre, hogy az melyik álladalom' pénze 's mikor veretett! Már csak ez maga mennyi csalásnak fogja elejét venni! Hát még a' mindenféle mértékek' egysége! 's nemde mind ezek nem hatalmasan fognak-è bennünket szüntelen arra emlékeztetni, hogy mindnyájan egy nagy és dicső keresztyén szövetségnek polgárai vagyunk, egymást szeretnünk kell? És imé midőn ekkép' itt is az Isten-országát keressük, a' csalásra való alkalmat távoztatni, az európai Keresztyénséget szorosabban egyesíteni, 's mintegy egy családba füzni igyekeztvén, mily nagy lesz a' mellestleges nyereség is, mely mintegy ráadásba adatik, t. i. a' sok alkalmatlanság' elkerülése és azon könnyebbség által, melyet

a' mértékek' egysége a' physica', mechanica', chémia', és minden ezeken alapuló tudományok' tanulásában okoz, midőn akármely európai nyelven irt könyvet vegyünk fel, a' mértékek mindenikben ugyanazok levén melyek a' mieink is, nem kell mind annyiszor az idegen mértékeknek a' magunkéira átváltoztatásával vesződnünk. A' mértékek' egységét illetőleg kétség-kivül legjobb lesz a' Francziáknak már készen lévő, természeti jó alapon épült 's igen okos felosztásu mérték-rendszerét vennünk be közönségesen. Egyébiránt tudnivaló, hogy az uj pénzek' uj mértékek' behozása egyszerre meg nem eshetik, hanem előbb ezeknek értékeikről 's a' mostaniakhozi viszonyaikról tanítani kell az iskolákban, készíteni hozzá az uj nemzedéket.

44. §. Nem mellőzhetem el, hogy itt, hol kereskedés, és pénz forog fenn, ne szóljak legalább röviden a' papiros pénzjegyekről is. Ezek a' milyen jóltévők a' kereskedés' könnyebbitésére, ha ugy vagynak intézve hogy csak arra szolgáljanak: ép' oly roppant igazságtalanságoknak, és csalásoknak eszközeivé válhatnak, sőt váltak is már gyakran mind magán személyek, mind kormányok, 's fejedelmek kezében. Ezekkel egybe-függésben vagynak a' statuspapirosak, és a' Statusok' roppant adósságai. Én ezeknek taglalásába itt nem bocsátkozhatom, de nem is szükség; mert, hiszem, lesznek azok között, kik a' szövetségi gyűlésben a' keresztyén álladalmakat képviselni fogják, számosan, kik az efféle tárgyakhoz énnám jobban értenek. Én csak azt mondom, hogy itt keressük mindenek felett az Isten-országot és annak igazságát. Azaz ezeknek elintézésében is legyen fő szempontunk az erkölcsiség. Ki kell hagyni a' fiántiális tervekől mindent, mi az erkölcsiségnek ártalmára lenne. Azonban azon kell lenni, hogy minden európai

keresztyén Státusok' adósságai, melyekbe azokat főkép' a' sok, pogányok- és vadakhoz illő háborúk keverték, az utolsó fillérig eltöröltessenek; hogy azután ne kelljen a' népnek oly tömérdeket adózni, mint most egy felől a' roppant katonaság' tartására, más felől a' roppant Status-adósságok' kamatainak fizetésére adóznia kell, 's a' mit adózik az mind az ország' szellemi és anyagi jóllétének előmozdítására, és így magának a' népnek boldogítására forditassék. Ekkor, és csak ekkor lesznek majd az európai keresztyén Statusok igazán természetes és egészséges állapotban, nem ilyen lázasban mint most vagynak. Igaz, hogy minden álladalomra magára tartozik ugyan a' maga finantiájának elintézése; de mégis lesznek mint az ércz-pénzekre, úgy a' papirospénzjegyekre nézve is némely fő elvek, melyeket szükség lesz közegyetértéssel állapítani meg; 's ez az oka, hogy e' tárgyat is itt hoztam elő a' szövetségi gyűlés' első teendői között. Ennyit látok szükségesnek, hogy most az első gyűlésben az egész keresztyén Európát közösben illető dologból szőnyegre hozzon a' szövetségi nagy tanács, és érett megfontolás után róla határozzon.

45. §. Mihelyt az első gyűlés szerencsésen bevégeződik, az uri imádságnak ezen czikkét: „Jöjjön el a' te országod,” az egész Keresztyénségben így kell változtatni: Erősödjék és terjedjen a' te országod.

46. §. Nem kétlem, lesznek sokan, kik csudálkozni fognak rajta, hogy én itt az európai társadalmi életnek egy igen veszedelmes kinövéséről, az úgynevezett proletariatról, és ennek orvoslásáról említést sem teszek; holott ők ebben látják a' legnagyobb veszedelmet, 's ennek megorvoslásában keresik egyedül a' társaságok' üdvét. Én

pedig azt mondom néktek, hogy erről szó sem lehet addig míg a' keresztyén vallás' erkölcsi szent elveit mind az egyes keresztyén álladalmak' beldolgainak, mind a' különböző országok' egymásközötti viszonyainak elintézésében közakarrattal el nem fogadjátok, és azokat miket eddig mondtam, véghez nem viszitek. Ha pedig azokat véghez viszitek: úgy, hiszem az Istent, a' proletariatus megorvoslásának nehéz feladatát, ezt a' valóságos gordiusi csomót is nem erőszakosan ketté vágni, hanem szépen megoldani Isten' segedelmével sikerülend. Miről való gondolatimat e' szerint nem elébb mint akkor fogom közölhetni, mikor már az Isten-országot elkezdettétek tetteleg megalapítani az eddig mondottaknak végrehajtása által. Így van a' dolog sok más javításokra nézve is. Minélfogva még most hallgatok mind azokról, hallgatok még a' nevelés' fontos tárgyáról is, annyival inkább mivel ennek czélszerű elintézése csendességet kíván, és olyan zavaroknak közepette, milyenek most szinte Európa szerte uralkodnak, a' szünteleni fegyver zörgések, 's félelem, és rettegések között, jó móddal meg nem eshetik. De mihelyt az áldott békeség, és csendesség az egész keresztyén Európában helyre áll, az Isten-országának fentebb előszámlált talpkövei letétnek: mindjárt a' nevelésről gondolatomat fogom előadni; mert a' nevelés az Isten-országának nem ugyan megalapításában, de építésében, megerősítésében, és fentartásában természetel egyik leghatalmasabb tényező fog lenni, annak kell lennie.

47. §. Ezek szerint tehát minden egyéb javítani valókat általjában későbbre halasztván, úgy látszik, itt már be-rekeszthetném beszédemet, de mi előtt ezt tenném, szükségesnek látom hogy szóljak utóljára a' keresztyén Euró-

pának bizonyos tudósaihoz, hogy őket is ha lehetséges Jézusnak megnyerjem és arra birjam, hogy mikép' az Istenországának eljövételét nemcsak ne késleltessék, hanem inkább sietessék, és annak építésében legyenek ők is serény és sikeres munkások. Hálát adok Istennek hogy nékem itt nem a' múlt század' szerencsétlen vallás-csúfolóival van ügyem, kik mindenből, a' mi szent, könnyelműleg csúfolták, hanem komoly, tudós férfiakkal, de a' kik azért szent vallásunk szerzője — a' Jézus iránt hidegebbek mint kellene lenniök, 's ő iránta nem viseltetnek oly hódoló mély tisztelettel, a' milyet érdemel; mert csak az ilyenekhez intézem én itt beszédemet, nem pedig általjában minden tudósaihoz a' keresztyén Európának; mivel vagynak, tudom, sokan tudósaink között, Jézusnak buzgó tisztelői, kiknek ezen én figyelmeztetésemre, illetőleg buzdításomra semmi szükségek nincsen. — Atyámfiai tudós férfiak! kik elmétöket különböző tudományok által kimiveltétek, és felvilágosítottátok, jól tudom én, mi az főkép' a' mi sokakat ti közületek Jézustól némikép' elidegenített. Az ugy-è? hogy midön egy részről sok szépet, és fölségest találtok az Evangyélisták és Apostolok' írásaiban Jézusról, az ő életéről, cselekedeteiről, és üdvös tanításairól: mind ezek másrésről igen sok csudálatos és megfoghatatlan dolgokkal vagynak öszveszöve.

48. §. Erre nézve én először is arra kérlek Titeket Atyámfiai tudós férfiak! legyetek Ti is az Evangyélisták és Apostolok írásait illetőleg oly szerény bírák, mint vólt hajdan egy könyvnek megbirálásában a' bölcs Sokrates. Ki is midön néki tanítványai Heraclitusnak, egy akkori komor, mély, és elvont gondolkodásu philosophusnak a' természetről irt könyvét, mely érthetetlennek tartatott,

azzal a' kéréssel adták volna által, hogy azt megolvassván, mondja meg nékiek róla ítéletét, a' könyvnek megolvassása után így nyilatkozott: „A' hol értem e' könyvet igen jónak találom, elhiszem azért, hogy ott is olyan a' hol nem értem: de délusi buvárra volna szükség, ki értelmét a' mélységből felhozná.“ Cselekedjete Ti is hasonlót az Apostolok és Evangyélisták' írásaival, 's azért hogy ott sok csudálatos és megfoghatatlan dolgokat is találtok Jézusról, és az ő tetteiről, ne ítéljetek mindjárt balúl ezen könyvekről, és ezeknek szerzőiről; annyival inkább ne pedig a' Jézus személynéről. Ki tudja, hátha még fog találkozni, vagy némely részben már találkozott is, a' nélkül hogy Ti tudátok, valamely délusi buvár, ki itt sok dolgoknak értelmét a' mélységből felhozza vagy már fel is hozta? Annyi bizonyos -- ezt nem lehet tagadni, mert a' tények kiáltanak -- hogy Jézus rendkívüli, sőt mit mondok rendkívüli? nem hanem egyetlen egy, párja nélkül való mind azon lelkek között kik valaha itt a' földön emberi testbe megjelentek. Avvagy lehet-è tehát ő körülötte mindeneket a' mindennapi lelkek' mértékével mérni? Mert, hogy most minden egyebet elhallgassunk, nemde nem párja nélküli jelenet-è az, hogy Jézus a' maga felséges vallás- és erkölcstudományát oly fiatalkorában, életének harminczadik éve előtt már egészen tisztába hozván, azt oly kevés idő t. i. 3 rövid év alatt, minden külső erő és hatalom, minden polgári tekintély nélkül csupán lelki erejének hatalmával, oly csekély eszközök- néhány az együgyü nép közül választott tanítványai által úgy megalapította, hogy azon semmi ellenség mind e' mai napig nem győzedelmeskedhetett, ezután pedig még inkább nem fog győzedelmeskedni, míg nem az végre az egész emberi nemnek üdvözítő boldogító vallásává emelkedik? 'S mind ez nemde nem hangosan kiáltja-è? hogy Jé-

zus párja nélküli lény, párja nélküli jelenet volt itt e' földön? és hogy az Istennek lelke különösen volt ő vele, 's munkálódott ő benne, 's ő általa? —

49. §. Úgy van! és ez annyival szembetűnőbbé lesz, ha gondolóra vesszük, hogy még a' legkifejlettebb eszű nemzetnek. melyet a' História a' régi pogányok között előmutatni tud, legkifejlettebb eszű Philosophusa, maga az oraculum által legbölcsebbnek nyilvánított Sokrates is, kinek egyébiránt élete, tanításai, 's halála a' Jézuséhoz legjobban hasonlított, mennyire maradt Jézus mögött vallás- és erkölcs-tanát illetőleg. Sokrates testig lelkig csak görög bölc, még pedig különösen áthenei görög bölc volt, 's azt hívén, és azt vallván, hogy Isten őtet az áthenei polgárok' oktatására tanítására hívta, csak ezen hivatásának igyekezett megfelelni. A' honnan ő arról, hogy tudománya tovább is terjedjen, nem is gondoskodott, és nem csak a' Barbárosokról, azaz minden más nemzetekről a' görögökön kívül, nem aggódott semmit, hanem még a' görögök közül is csak az átheneiek, az ő hazája fiai, voltak az ő kedvencei, kiket boldogítani igyekezett. Nem így a' názáretbeli Jézus! Az ő nagy lelke az egész emberi nemet felölelte, ő nem csak a' Názáret- vagy Jeruzsálem-beliekhez, nem is csak az Izráel fiaihoz jött, hanem a' földnek minden népeihez nemzet- és vallás különbség nélkül; és ő rendelést is tett, még pedig, mint a' következés megmutatta, igen hatályos és sikeres rendelést, hogy az ő tanítványai menjenek el és oszoljanak széllyel a' földön és tegyenek az ő tanítványaivá, azaz tanítsanak meg az ő tőle tanult mennyei tudományra, minden népeket. Ebből világos, hogy Sokratesnek az Istenről, mint az egész emberinemzet attyáról, koránt sem volt az a' tiszta fogalma

a' mi Jézusnak. De hogy más tekintetben sem vólt megtetszik abból, hogy Jézus az áldozatokat, melyek a' zsidó vallásban is megvóltak, eltörölte, azt mondván, hogy az Isten lélek, azért is őt nem áldozatok által, hanem lélekben és igazságban, azaz lelkünknek jó indulatai- és azokból folyó jó cselekedetek által kell imádni. Sokrates ellenben tanította ugyan, hogy Isten a' jó cselekedetekben legjobban gyönyörködik, de tanította egyszersmind azt is, mikép' szükség, hogy az ő tanítványai is a' többi áthenei polgárokkal együtt az ott szokásban lévő áldozatok által is kijelentsék a' város' Istenei iránti tiszteletüket; e' szerint az áldozatokat meghagyta, és azokat, mint az isteni tisztelet' egy részét másoknak is ajánlotta, maga is teljesítette. A' mit ha talán csak politikából cselekedett vólna is, mint némelyek vélekednek, úgy sem helyeselhető; mert az egy élő igaz Isten tisztelete mellett a' bálványok tiszteletét is meghagyni, annyi mint öszve nem férő idegen elemeket zavarni egybe, és az igaz isteni tiszteletet meghamisítani. Egyébiránt, mikor haldoklik valaki, életének utolsó perceiben felejtí a' politikát, 's ha valaha, ilyenkor meggyöződése szerint szokott az ember beszélni; mégis az áthenei bölcs, miután a' méreg poharat kiürítvén, annak következtetésében tagjai elzsibbadtak, 's lábai tovább nem bírván, ágyára ledült, szemei elhunytak: nem ilyen forma szavakkal bocsátotta ki lelkét mint Jézus: Atyám! a' te kezembe ajánlom az én lelkemet; hanem utolsó szava ez vólt tanítványaihoz, hogy Aesculapiusnak egy kakast tartoznak áldozni; 's ép' ezért látom én hihetőbbnek, hogy ő az áldozatok általi isteni tiszteletet tanítványainak nem csupa politikából, hanem azért ajánlotta, mivel fogalma az Istenről, bár felemelkedettebb és tisztább is mint más polgártársaié, de egészen tiszta csakugyan nem vólt, 's úgy látszik,

egy fő Isten mellett több alisteneket is hitt; hova látszik mutatni az is, hogy ő hol Istenről, hol pedig a' többes számban Istenekről beszélt. Végezetre, hogy többet ne említsek, a' felebaráti szeretetről is mily gyarló emberi a' Sokrates' tanítása a' Jézuséhoz képepest! Sokrates a' férfiúnak erényét ebben helyhezi: felülhaladni barátait a' jótétben, ellenségeit pedig az ártalomban. *) Jézus ellenben ezt tanítja: Szeressétek ellenségeiteket is, áldjátok azokat, a' kik titeket álkoznak, jóltegyetek azokkal a' kik titeket gyűlölnék; mert mi érdem van abban, csak azokat szeretni vissza, a' kik titeket szeretnek? ennyit még a' rossz emberek is megtesznek. Ti legyetek hasonlók a' ti mennyei Atyátokhoz, ki felhozza az ő napját mind a' jókra, mind a' gonoszokra, és esőt ad mint az igazaknak úgy a' hamisaknak földére; 's ő maga is ezen tanításával egyezőleg még a' keresztfán is imádkozott ellenségeiért. Ime tehát Barátim! látjuk hogy a' régi pogányok között a' legkifejlettebb eszű nemzetnek, melyet a' história előmutatni tud, 's melynek észmunkái maig is remekeknek tartatnak, legkifejlettebb eszű philosophusa is mennyire maradt Jézus megett vallás- és erkölccstant illetőleg.

50. §. Igaz ugyan, hogy Jézus nem a' Pogányok-hanem egy olyan nép között született és nevelkedett fel, mely egy Istent tisztelt, t. i. a' J e h o v á t; de az is igaz, hogy ez a' J e h o v á t csak úgy nézte mint nemzeti Istent, mint Izraelnek Istenét, kit erősnek, és minden más Isteneknél hatalmasbnak hitt ugyan, de egyszersmind a' maga

*) Xenoph. Memoráb : L. II. C. 6, hol εἰθρος φιλος-nak tétetvén ellenébe, látni való, nem hostis hanem inimicus jelentéssel bír. De ha hostisnak vesszük is, még úgy is gyarló lesz a' Sokrates erkölcsi szabálya a' Jézuséhoz képepest.

dicsősége mellett buzgónak, és arra féltékenynek, erős bosszú-állónak és olyannak, kinek haragját véres áldozatok által lehet megengesztelni, és a' kihez csak Jerusalemben 's ott is csak a' szentek szentében és csak a' főpapnak lehet járulni; egy szóval hogy Jézus olyan nép között született és nevelkedett fel, melynek Istenről nem sokkal volt helyesebb fogalma, mint a' Pogányoknak, kivált már Jézus idejében, mikor a' zsidó vallást egyfelől a' Farizeusok rongálták, elborítván azt még jobban is mint volt eredetileg, czerimoniák' özönével, és a' vallásosságot, az isteni tiszteletet, és az erényt csupa külsőségekbe helyeztetvén; másfelől pedig a' Sadduceusok, kik nyomorúlt sophizmáik által az isteni gondviselést, és a' lélek' halhatatlanságát tagadván, a' legszebb viszonyokat és kötelékeket Isten és ember között széttépték. Ilyen nép közt 's ilyen időben születvén, és nevelkedvén fel Jézus, kérdés: hol vette ő azt a' tiszta, mondhatnám kristálytisztaságú, és minden földi salaktól ment mennyei vallás- és erkölccsant, mellyel ő a' régi világ nagy bölcsét is annyira felülhaladta?

51. §. Váltak, kik ezt meg nem foghatván, Jézusról pedig mindent a' mi rendkívüli le akarván vonni, azt állították, hogy ő a' maga tudományát az Essénusoktól vette, mely az ő idejében egy vallás-felekezet volt a' zsidók között; de ezen állítás egészen alaptalan. Az Essénusok az emberi társaságtól magokat egészen elvonó, puszta lakozó emberek, egy szóval zsidó remeték, vagy is inkább zsidó remete szerzetesek voltak, kik csak egymással társalkodtak, másokkal nem. Jézus társalkodott mindeikkel, nem csak zsidókkal hanem Pogányokkal is, 's ő az erényt nem ki a' társaságból, hanem abba bevinni törekedett. Az Essénusok tilalmazták a' házasságot, és mindnyá-

jan nőtlen életet éltek. Jézus pedig, ámbár maga kétség kívül bölcs okokból nőtlen maradt is : hogy követői ezt tegyék, nem kívánta. Ő maga is asszony-gyűlölő nem volt, sőt asszonyokkal is társalgott, azokat is oktatta, tanította; menyekzőben is megjelent, az ottani vigasságban részt vett, és ez által a' házasságot, mint két ember közötti legelső és legtermészetes szövetséget, 's minden más emberi szövetségeknek is alapját, hallgatva helyben hagyta, 's jelenlétével megszentelte. Az Essénusok a' külső czerimóniákról igen sokat tartottak, és azokhoz némely részben még szorosabban ragaszkodtak, mint magok a' Farizéusok is; nevezetesen a' mosódások, bőjtölések, az ételekben való válogatás nálok mind vallásos szertartások voltak; a' Szombatot pedig oly szorosán megülték, hogy akkor még csak a' templomba sem mentek, szinte a' mozdulatlan vesztelésben tartván a' szombatnak megszentelését. Jézus ellenben, tudjuk, mind ezeket nem helyeslette. Ő az ételben való válogatást illetőleg azt mondotta, hogy: az nem károztatja el az embert, a' mi bemegey a' szájon, hanem a' mi kijő; ő szombat napon is járt kelt, a' templomban tanított, betegeket gyógyított 'stb. Hogy az Essénusok' erkölcstana szigorúbb volt, mint a' többi zsidó felekezeteké, hogy az ő adott szavokra úgy lehetett bizni mint esküre, hogy ők az indulatokon uralkodást erénynek, a' testi gyönyörüségek után való járást bűnnek tartották 'stb. 's hogy ennél fogva az ő erkölcstanuk a' Jézuséhoz valamivel jobban hasonlított, mint a' többi zsidó felekezeteké: abból, minden más környülmények' megtekintése nélkül mindjárt azt követelkeztetni, hogy Jézus a' maga vallás- és erkölcstanát az Essénusoktól vette, a' legszelidebb kitételrel élvén is, nagy hirtelenkedés. Mert ha hallják hogy Jézus már 12 éves gyermek korában szüleiről megfeledkezvén a' jerusá-

lemi templomban a' vitatkozó Rabbik közé elegyedik, azokat nagy figyelemmel hallgatja, eléjek kérdéseket gördít 's viszont a' nékie feltett kérdésekre úgy felel, hogy minde- nek a' kik őtet hallgatják vala, álmélkodának az ő idejét felülmúló értelmén, és feleletein : nem szükség azon törni fejünket, hol vette ő azon lelki erőt és bölcseséget, mely- lyel vallás- és erkölcs-tanítói hivatalában eljárta, 's ennek kimagyarázására őtet az Essénusokhoz jártni iskolába, és semmit okosabbat erre nézve nem tehetünk, mintha abban nyugszunk meg, mit az Evangélista mond : „A' kis gyer- mek (Jézus) pedig nevelkedik vala lélekben, és teljesedik vala bölcseséggel és az Istennek kegyelme vagyon ő vele.“

52. §. Ugy van! az Istennek kegyelme, még pedig különös kegyelme, rendkívüli kegyelme vala ő vele, hogy rendkívüli dolgot vinne véghez ő általa. Ugy van! meg kell ismernünk, hogy Isten Jézust rendkívüli erővel ruházta fel minden emberek felett, 's innen lett az, hogy midőn pél- dául a' Sokrates 40 évi tanításának gyakorlati haszna alig terjedt Görögországon kívül, 's ott is csak a' tudósok közt mutatta hatását, 's ez is csak ideig tartó volt : a' Jézus 3 évi tanítása kihatott sok népekre és nemzetségekre, tudó- sokra és tudatlanokra egyiránt a' földnek szinte utolsó ha- táraig, és sok milliomokat boldogított már szinte 2000 év óta, boldogít ma is, ezután pedig még többeket, 's bővebb mértékben fog boldogítani. A' Jézus nevét sok millió ajkak áldják, magasztalják, és dicsőítik napkelettől enyészetig : midőn Sokratesről már csak kevesen emlékezünk, 's a' kik emlékezünk is, kintelenek vagyunk Jézust ő nála hasonlithatatlanul felsőbb lénynek ismerni el. So- kratestől sem tagadhatjuk ugyan meg a' tiszteletet, de őtet csak úgy tiszteljük mint egy áthenei bölcsét, Jézus-

nak pedig szinte az imádásig emelkedő tisztelettel hódolunk, mint világ' üdvözítőjének, világ' boldogítójának. Úgy van! ő az egyedül, ki velünk emberekkel az egy élő igaz Istent, és ahoz 's egymáshoz való viszonyainkat, és kötelességeinket legtisztábban, és úgy ismertette meg, mint soha senki más nem, -- hozzájárulhatólag a' legeggyűbb, 's kielégítőleg a' legmélyebb elméknek is. Ő az, ki mind bölcseséggel, mind erkölcsi jellemének tisztaságával, 's szilárdsággal párosult szelidségével, és ártatlanságával egyedül áll magasan minden halandók felett. Avvagy csuda-è tehát, ha azt hitték eleitől fogva, azt hiszik ma is száma nélkül való kegyes keresztyének, hogy Jézusban és Jézus által különösen jelent meg Isten az embereknek? 's hol az a' bölcs, ki ezen szent hitet kárhoztatni merje?

53. §. Atyámfiai tudós férjfiak! kérlek vegyétek komolyan gondolóra mind ezeket. Tudom ugyan én — mint már mondtam is — hogy nekem itt nem a' mult század' szerencsétlen bölcselkedőinek frivolitásával van ügyem, kik a' felvilágosodást a' vallástalanságban, és mindennek a' mi szent, kicsúfolásában tartották; sőt hiszem, hogy ezektől ti is undorral fordultok el: de csakugyan annyi mégis igaz, hogy mindeddig találtattak nem kevesen közöttetek, kik túlbecsülvén a' világi tudományokat, Jézusról és evangeliomáról csekélyebbül vélekedtek, mint ezek érdemlik vala. Távol légyen hogy én a' világi tudományokat ócsároljam, sőt inkább azokban is nagy gyönyörűséget tanálok. Mert hogy most csak a' természettanból említsek némelyeket, vajmi szép, és lelkem-emelő például az, hogy a' csillagászatban már annyira ment az emberi ész, miszerint az égi testek' nagyságát sok milliom mértföldnyi távolságról is megméri, azoknak útait 's forgásaik' törvényeit

ugy kitanulta, hogy változásait száz esztendővel előre is ki tudja számítani! Vajmi szép és felséges az, hogy az ember az út nélküli sikk tengeren, hol csak eget vizet lehet látni, az utat mindenütt úgy megtalálja, hogy egy kis szigetnek, melyet csak akkor pillanthat meg, mikor már szinte oda ért, 100 mérföldnyiről is egyenesen neki hajt, és azt sem jobbra, sem balra el nem hadja! Vajmi szép és nagyszerű az is, hogy az ember a' vizet tüzzel levegővé változtatván, és ezt vas tömlőkbe fogván, ennek az úgy szólván semminek roppant ereje által sok ezer mázsákkal megterhelt szekeret a' szárazon, hajót a' vizen még folyó- és szél ellenébe is szörnyű sebességgel repített, ez által a' távolságot, városok és országok között szinte elenyészteti! Vajmi szép és bámulatos, hogy többeket ne említsek, végezetre az is, miszerint az ember gondolatait a' villány gyors szárnyain repítve, akár 100 mérföldnyi távolságról úgy tudja egy percz alatt közölni mással, mintha az a' kívül közli, tőle csak egy pár lépésnyire előtte állana! De mind e' mellett is azt mondom, hogy a' világnak minden most divatozó tudományai — mert még ezután is találtathatnak fel tudományok, melyekről még most fogalmunk sincsen, mint némelyekről a' mostaniak közül hajdan fogalmok sem volt a' tudósoknak — akár azt nézzük, a' léleknek milyen tehetségei és tulajdonságai kívántattak meg ezeknek kimivelésére, és elterjesztésére az emberek között; akár azt, minemű hatásuk van ugyanazoknak az emberi nem' boldogítására: Jézusnak szent és isteni vallás- és erkölcs-tudományához ingyen sem hasonlíthatók; sőt ezek is csak úgy igazán hasznosok és jöltévők, ha olyanoktól kezeltetnek, kik a' Jézus tudományának lelketől áthatvák. Hajoljunk meg tehát minden rendű és rangú tudós férjfiak! hajoljunk meg, mondom, a' názarethbeli Jézus

előtt mindnyájan, és hagyjuk meg neki mindnyájan azt a buzgó és mély tiszteletet, melyet tőlünk mint szent vallásunk' szerzője, nemünk' legnagyobb jóltévője, világ' idvezítője érdemel.

54. §. A' mely keresztyén tudós a' maga eszibe és tudományába elbizakodva, Jézus és az ő evangyélioma iránt érdemlett mély tisztelettel nem viseltetnék, ezzel azt bizonyítaná be, hogy ő, bármily szép ismeretei légyenek is különben a' tudományoknak ez vagy amaz ágában, de a' bölcseségtől igen távol van. A' bölcs igaz mértékkel mér, és érdem szerint becsül mindent a' világon; igaz mértékkel méri tehát és hasonlítja össze Jézust és az ő isteni tudományát is magával és a' maga emberi tudományával: így pedig vajmi parányinak találja magát, és a' maga tudományát! Mert ha még egy Newton is, ki csaknem párja nélkül éles és találós elmével 85 éves koráig vizsgálta a' természetet, és oly szép felfedezéseket tett, azoknak, kik az ő munkáin bámulásukat fejezték ki előtte, ezt mondotta: „Mit itél a' világ munkáimról, nem tudom; nekem úgy tetszett mindig, mintha én gyermek volnék, és a' tengerparton játszadozván, ott majd egy tarka kövecset, majd egy fénylő csigahéját találnék, az igazságok oceanja pedig kikutatatlan, és kikutatathatlan területen el végetlen messziségben és mélységben szemeim előtt.“ ha, mondom, még egy Newton is így ítélte magáról, és a' maga tudományáról, 's találmányairól: ugyan ki az közöttünk, kihez a' szerénység igen nagyon ne illenék?

55. §. A' Dogmákon ne akadjatok fenn barátim! és azok benneteket Jézustól el ne idegenítsenek. Szabad legyen a' dolgot, egy példával világosítanom. Jézus meglé-

vén győződve lelkében a' felől, hogy Isten az egész emberi nemnek is ugyan, de néki, kit az emberi nem' felvilágosítására, 's erkölcsi megjobbitására, 's ezek által üdvözítésére, boldogítására küldött e' világra, különösebb, szorosabb értelemben is atya, 's következésképpen ő különösebb értelemben is mint más emberek, az Isten fia, 's ezt tanítványai előtt szóval is nyilvánítván; más felől pedig azt igérvén tanítványainak, hogy ha ő elmegyén vissza az atyához, ki őtet elbocsátotta, nem hadja őket vigasztalás nélkül, elküldi hozzájuk a' szent-lelket, mely őket felöltözteti mennyei erővel az evangyeliom' hirdetésére: ezekből 's abból, hogy ugyancsak Jézus tanítványainak azt parancsolta, miszerint azokat, kik az ő tudományát beveszik, atyának, fiúnak, és szentléleknek nevében kereszteljük meg, később ilyen dogmát csináltak némely bölcselkedő Keresztyének, hogy ezek szerint tehát az egy isteni természetben három személy van, ugymint Atya, fiú, és szentlélek, és ez három egy, ezt a' szent háromság' tilkának nevezték. A' mi több, azután sok századokon keresztül tüzes vitatkozásokat folytattak ezen dogma felett, és különböző felekezetekre szakadván, egymást üldözték. Egyik azt állította, hogy a' fiú és a' szentlélek kisebb istenek az atyánál, és az atyának alá vagynak rendelve; másik azt, hogy mind a' három egyenlő, és ugyanazon egy lényegű; harmadik azt, hogy a' fiú és a' szentlélek csak hasonló lényegű az atyával. Egyik azt mondta, hogy a' fiú öröktől fogva való szintúgy mint az atya, de a' szentlélek származott az atyától; másik, hogy a' szent-lélek nem csak az atyától, hanem a' fiútól is származott öröktől fogva, és így tovább.

56. §. Ugyan barátim! mondjátok meg kérlek, hala-

dunk-è elébb az efféle vitatkozások által csak egy hajszálnyival is? Okosság-è olyan dolog felett vitatkozni, és szakadozni felekezetekre, a' mit senki közülünk vóltaképpen nem ért? 'S nemde nem azt hozza-è inkább magával a' bölcsesség és az ezzel mindig karöltve járó szerénység, hogy valljuk meg tudatlanságunkat ott, a' hol valamit nem tudunk, és nem értünk? 'S nemde nem okosabb-è például itt a' szentháromságot illetőleg csak megnyúgodnunk abban, hogy Jézust, a' mint ő maga mondotta, az Isten az ő menyeyei atya azért küldötte e' világra, hogy az ő nevét az embereknek megjelentse, azaz, hogy őtet megismertesse az emberekkel, és hogy minden, valaki hiszen ő benne, azaz beveszi az ő tudományát, és a' szerint él, el ne veszzen, hanem örök élete légyen; hogy a' ki őtet elbocsátotta, az atya, ő vele vólt itt a' földön jártában is mindenkor, mert ő mindig azokat cselekedte, melyek az Atyának kedvesek; hogy ő egy az Atyával, hogy az Atya ő benne, és ő az Atyában vagyon, mit némikép' világosít Jézusnak ama könyörgése: „Nem csak ő érettek (t. i. az ő közvetlen tanítványaiért) könyörgök pedig, hanem azokért is, kik az ő beszédök által hiendők lesznek én bennem, hogy mindnyájan egyek legyenek, miképpen te Atyám! én bennem és én te benned, hogy ők is mibennünk egyek legyenek, hogy elhiddje a' világ, hogy én te tőled bocsátattam“ 'stb. 'S különösen a' szent-lelket illetőleg megnyúgodnunk abban, mit ugyancsak Jézus búcsúzó szavai-
ban mondott tőlök elválásán szomorkodó tanítványainak: „Én kérem az Atyát, és (én helyettem) más vigasztalót ad néktek, hogy veletek maradjon mind örökké, t. i. az igazságnak lelkét, - - - ama vigasztaló szent lélek pedig, kit az Atya az én nevemben elbocsát, megtanít titeket mindenekre, és eszetekbe juttatja mind azokat, melyeket

modottam néktek, - - - - - Még sok dolgok vannak, melyeket néktek kellene mondanom, de most el nem hordozhatnátok; mikoron pedig eljön amaz igazságnak lelke, minden igazságra vezérel titeket“, és hogy ezek mind bé is teljesedtek; 's végezetre hogy az Isten azoknak, kik tőle szívesen kérik, ad szent lelket, mely elméjüket megvilágosítja, akaratakat megszenteli, és őket minden jóra segíti — nemde, mondom, nem okosabb-è csak ezeken megnyúgodni? valóban okosabb! Nyugodjunk meg hát ezeken, és ne feszegessük 's magyarázgassuk, mimódon történhetnek és történhetek mind ezek? és győződjünk meg valahára arról, hogy itt nekünk minden titkokat tudnunk nem lehet, mert úgy nem emberek, hanem Isten volnánk.

57. §. Hát más tudományokban meg tudunk-è magyarázni mindent? Ha például ez a kérdés, mikép tudósítatik lelkünk a' körülöttünk lévő anyagi dolgok' lételéről, formájáról, színéről, nagyságáról? egyik a' világosság sugáraihoz, másik az aether rezgéséhez folyamodik, 's egyik amazokból, másik ebből igyekezik kimagyarázni, mikép formáltatnak ezek által ott bent szemünk' gyökerénél a' külső tárgyoknak apró képecskéi; de hát ezek által aztán mikép tudósítatik lelkünk a' külső dolgok lételéről és minémüségeiről, van tudós a' világon, ki megfogni és kimagyarázni tudná? . . Hát azt hogy egyik lélek a' maga gondolatait mikép közli a' másikkal, beszéd és hallás által, van-e ember a' ki kimagyarázni képes legyen? — Addig még csak elmegyünk, hogy a' gégefő, a' nyelv, az iny, a' fogak és ajkak a' tüdőből kitoluló levegőt, ez meg a' külső levegőt, ez ismét a' fül' dobját és a' hallásnak többi műszereit bizonyos, ha szabad úgy szólanom, czikkelyezett hullámzásba hozzák; de hogy ez a'

hullámozás aztán mikép közli lelkünkkel más léleknek gondolatait, indulatait, érzéseit, itt nemde nem felakadunk-è ismét utoljára, 's nemde így van-è a' dolog minden tudományainkban, hogy az utolsó M i m ó d o n mindenütt megfejtethetlen titok? Ugyan mikép lehetne hát kívánni, hogy az itt, hol Istennek emberreli viszonyáról van szó, megfejtethető legyen?

58. §. Elég, hogy Jézus az Atyáról, a' fiuról, és a' Szentlélekről azokat mondotta, miket közelebb emliték, 's több azokhoz hasonlókat; és nékem, ámbár a' 19-ik század közepén élünk is, és immár megvénültem, 's életemnek nagyobb részét a' komoly tudományok körüli mély gondolkodással töltöttem el, 's dicsekedés nélkül legyen mondva — mert mivel is dicsekedhetném? hiszen a' mi vagyok, egyedül Isten kegyelméből vagyok — nem is minden siker nélkül: mégis jól esik, és nagy megnyugvására szolgál lelkemnek hinnem azt, hogy Jézusnak a' mi urunknak és üdvözítőnknek különösebb és szorosabb viszonya volt Istennel, mint minden más halandóknak. Nem csak azért hiszem pedig ezt, mert az ő rövid élete párja nélküli nagy eredményü a' világban, kivált ha még a' jövőkre is tekintünk; nem csak azért, mert az ő tudománya valóban isteni tökéletes tudomány; nem csak azért, mert az ő élete is isteni szent és jóltévő élet volt: hanem azért is, mivel az ő tulajdon szavai is ide mutatnak; mert nem szégyenlem megvallani, hogy egyebekben is ugyan, de főkép' az Istennek dolgai körül a' tekintélynek és a' hitnek szükségét érzem. Barátim! ne bántsátok a' hitet! ne bántsátok a' tekintélyt! ezek az emberi természetén alapulnak, ezek Istennek becses ajándékai, ezekre oly szükségünk van, mint a' mindennapi kenyérre. Jaj lenne az

emberi társaságoknak, ha azokból minden hitet, minden tekintélyt ki lehetne irtani, és szerencse hogy nem lehet. Vagynak dolgok, a' melyeket tudhatunk; vagynak a' melyeket csak hit által fogadhatunk el; a' hit pedig nem csak valószínű okokon, hanem tekintélyen is épül. A' kik azt beszélnek, hogy a' tekintélyek ideje már lejárt, nem jól fejezik ki magukat; mert csak ezt kellene mondaniok: a' bitorlott tekintélyek ideje már lejárt! Ugy van! ennek le kell járnai, de ebből nem az következik, hogy már többé semmi tekintély nem kell, hanem inkább az, hogy ezentúl érdemlett tekintélyek' idejének kell bekövetkeznie. Ezek között pedig legelső a' Jézus' tekintélye, ennek kell mindenek előtt helyreállítatnia. Ennek szükség hogy hódoljanak mindenek, nem csak a' tudatlanok és együgyűek, hanem a' tudósok és bölcsek is; nem csak a' kicsinyek, hanem a' nagyok is; nem csak a' nép, hanem a' fejedelmek, törvényhozók, és bírák is; egy szóval az egész Keresztyénség, még pedig nem csak szájjal, hanem szívvvel lélekkel; nem csak szóval, hanem tettel is.

59. §. De térjünk vissza még egyszer a' dogmákra. A' szentháromságróli vitatkozásokhoz hasonló vitatkozások divatoznak máig is a' Keresztyének különböző felekezetei között sok más tárgyról is. És ezekről is hasonlót lehet mondanunk általában, mint amazokról mondottunk. Az ilyenek által, Atyámfiai! ne engedjétek magatokat Jézustól és az ő tudományától elidegeníttetni. Az ilyenek nem a' Jézus' tudománya, hanem csak némely részint ravasz czélzatú, részint becsületes, de a' Jézus' tudományának lelkét jól fel nem fogott, bölcselkedni szerető Keresztyének' véleményei. Mind ezek idővel apródonként ki fognak enyészni a' keresztyén vallásból és ez vissza fog vi-

tetni eredeti magasztos egyszerűségére. De erőszakolni a dolgot nem kell.

60. §. Mit szólnak a' Jézus és az Apostolok csudáteleikről? Nincs könnyebb mint azok közül egyikről, vagy másikról ezt mondani : az lehetetlen ! De ennek a' lehetetlennek kimondásában nagyon óvatosoknak kell lennünk ; mert sok lehetővé lett már, mit a' hajdan kor lehetetlennek tartott. Még nincs 70 esztendeje, mikor egy német tudós a' természeti jogban a' fogadásról tanítván, erre, hogy ha valaki olyat fogad, a' mit teljesíteni természettel lehetetlen, fogadását teljesíteni nem tartozik ; ezt hozta fel például, mint ha valaki azt fogadná, hogy ő a' levegőben hajókázni fog ; 's már ma a' gyermek is tudja, hogy ez nem lehetetlen. Hasonlókép' ismeretesek egy régi pogány költőnek szavai, ki azt akarván mondani, hogy valaminek lehetetlen megtörténnie, ezt azzal tette ki, hogy mikor az megtörténik, akkor a' víz tüzet fog adni, a' tűz pedig vizet (únda dabit flammás, és dabit ignis aquás) és ime már ma szemeinkkel látjuk, hogy a' chemicus a' vízből tüzet, a' tűzből pedig vizet tud kiállítani. És ha ez a' lehetetlennek tartott dolgok' lehetővé változása a' csupa anyagi tárgyak körül is megtörténhetett : mennyivel inkább megtörténhetett ott, hol léleknek, még pedig rendkívüli, például jézusi, vagy szentléleknek hatása jött közbe. Bizony a' lelki világról és annak a' testi világhoz viszonyairól még oly keveset tudunk, hogy, ha valahol, itt bizonyára igen szükséges, óvatosoknak lennünk ítéletünk' kimondásában. Mert csak a' közönséges emberi lelket illetőleg is ki hitte volna ez előtt csak egy századdal is, hogy lelkünk szem- és világosság nélkül is képes legyen látni, még pedig oly erővel, és oly hathatósan, hogy látását sem az át-nem-látszó

tárgyak, például falak, sem a' tér- és időbeli távolság nem gátolják? 's ki hitte volna, hogy egyik emberi lélek bizonyos környülmények között, a' másoknak gondolatját is láthassa? Már ma pedig ezeket annyi okos, szemes és vigyázó, becsületes tudósok állítják, mint tulajdon tapasztalataikat, hogy igen bajos feltenni, akár azt hogy ezek mind megcsalattak, akár azt, hogy mind csalni akartak volna. De akár mint legyen is e' dolog, legjobb a' csudákról is nem vitatkoznunk, hanem tartanunk magunkat azokhoz, a' mik a' Jézus' tudományának lelkét, és ha szabad úgy szólanom, quintessentiáját teszik, és igyekeznünk nékie buzgó tisztelői, hű tanítványai és követői lenni egész életünkkel.

61. §. De hát azokról mit szóljak, kik a' Jézus tudományában azt a' hiányt találják, hogy az nincs rendíthetetlen metaphysicai elvekre alapítva, és az okból ellene mondhatatlan okoskodások által lehozva? Ugyan barátim! legyetek igazságosok, és vegyétek gondolóra, hogy ha szinte ez lehetséges volna is, Jézus nem olyan tudományt akart tanítani, melyet csak egynehány Philosophus értsen meg. Ő az egész néptől, a' legeggyügyüebbektől is kivánt megértetni; mert vallás- és erkölestudománya által mindeneiket akart boldogítani. Nékie tehát nem lehetett, nem kellett metaphysicálni, dialecticai subtilitásokkal bibelődni; mivel ez a' hallgatókban gyakorlott észet feltételez, milyennel ritka ember bír, hanem intézni kellett beszédét az emberi nemnek — ha szabad úgy szóllanom — vallási instinctusához, mely a' tudatlanokban szintügy él, és munkálódik, mint a' tudósokban. Azonban mind a' mellett is hogy Jézus nem metaphysicál, az ő vallás- és erkölestana a' józan Philosophusra nézve is legkielégítőbb. Mert a'

józan Philosophus által-látja, mit birnak vállalai, mit nem, 's nem leledzik oly dolgokban, mik felülhaladják erejét; általlátja hogy ember vallás nélkül, vallás hit nélkül nem létezhetik; általlátja, hogy embernek szintűgy természete tartozik a' hit és a' reménység, mint a' szeretet; általlátja hogy ember mindentudó, ember Isten nem lehet; általlátja hogy még mind azok, kik túl akartak bölcselkedni Jézuson, 's metaphysicálni akartak a' vallásban, elbuktak. Mert mit ér például ama legujabb tan is, mely az embert és az emberiséget egyet jelentőnek vévén, az egyéniséget és személyiséget egészen lerontja? Micsoda vigasztalás az a' boldogtalannak, hogy az ő halhatatlansága csak abban áll, a' miben akármely állatnak vagy plántának halhatatlansága, hogy t. i. az ő neme soha ki nem pusztul e' földről? De még erről is ki áll jól? Hát a' Mammút, az óriás szarvas, a' barlangi medve, és más számtalan állatok és plánták, melyeknek maradványaival a' hegyek' gyomrai nyüzsögnek, és a' melyekhez élő példányok már ma a' földszinén nem találtnak, nem kipusztultak? A' mi végezetre azon vádat illeti a' keresztyén vallás ellen, hogy az e' földet siralom' völgyévé teszi, a' boldogságot ez életen kívül csak a' sirontúl keresi, és így nem életre való tudomány: ez valóságos félreértés, ez Jézusnak soha czélja nem vólt, sőt inkább ő azt akarta, hogy a' mennyország a' mennyei boldogság már itt a' földön, ez életben elkezdessék, 's ez élet után csak folytattassék; 's ez az a' mi ezentúl bizonytal be is fog következni. —

62. §. De úgy tartom, atyámiai tudós férfiak! elég ennyit mondanom a' végre, hogy azokat ti közületek, kik a' vallás' dolgában eddig talám lágymelegek vóltok, Jézusnak, és így Istennek 's az emberiség ügyének egészen

megnyerjem, és arra birjam, hogy ők is kiki a' maga körében, 's a' maga módja szerint szóval és tettel serény és sikeres munkások igyekezzenek lenni az Isten-országának építésében, meggyőződvn lelkökben arról, hogy egyedül Jézus az erős fundamentom, melyre építenünk lehet és kell, 's nincsen, nem adatott ég alatt más név, mely által lehetne megtartatnunk, az egy Jézusnak nevéen kívül; kinek is azért legyen áldás dicséret és dicsőség most és mind örökké Amen!

63. §. De midőn az Isten-országának építésében a' tudósoktól általjában sok, igen sok, ugyanakkor ezeknek egy osztályától, ti töledek értem óh Papok! tanítói a' népnek a' vallásban, legtöbb függ. Ti itt legtöbbet tehetek mind siettetésére a' nagy és dicső munkának, mind késleltetésére, ha ugyan ez utóbbit akarnátok. Hanem én ohajtom a' zavargások eltávoztatásaért, a' keresztyénség' csendességeért, a' szent ügynek minél előbb és minél szebb móddal győzedelmeért, 's végre magának a' Papságnak becsületeért is, hogy ne talállassék keresztyén Pap egyetlen egy is, ki, bármi célból, az Isten-országának eljövételét akadályozni akarja; és ha talán valakit a' keresztyén Papifejedelmek közül a' gonosz lélek megkísértene, hogy ezt tegye: én ötet kérem a' Jézus' nevében, gondolja meg jól, mit cselekeszik! figyelmezzon lelkiisméretére, és onnan meg fogja hallani Jézusnak ama szavait ő hozzá: „Saul! Saul! mit kergetsz engemet? nehéz néked az ösztön ellen rúgodoznod!“ Ugy van! ki az Isten-országának ellene szegül, Isten ellen túsakodik; mert annak eljövele ez időben Isten' akaratja. Én, a' ki ezt hirdetem, csak eszköz vagyok Isten kezében. Isten az, ki a' sziveket az ő országának eljövételére a' világesemények által már

ugy elkészítette, hogy mikor ez én kiáltó szóm a' népek' milliónak füleibe eljut, ezek azt mindenütt örömmel fogják fogadni, és hálát adnak Istennek, hogy nékiek a' keresztyénség' e' nagy napjának legalább hajnalát érnök megengedte. És olyanok, kik ezen örvendeznek, ezenként fognak találkozni a' különböző felekezetű keresztyén Papok között is, és ezek azok, kikhez én itt utoljára berekesztő szavaimat intézni kívánom.

64. §. Atyámfiai az Úrban! hirdetői az igének a' keresztyénség' különböző nyelvű és felekezetű népei között! adjatok hálát Istennek azon különös kegyelmeért, hogy ő titeket éppen ez időben méltóztatott az ő evangyéliomának predikálására, midőn szent vallásunknak e' második, az elsőnél dicsőségesebb korszaka kezdődik, és tinéktek engedte azt az örömet és gyönyörűséget, hogy ti lehessetek első munkások az ő országának építésében itt a' földön, adjatok hálát, mondom, Istennek ezen veletek közlött különös kegyelmeért, és viseljétek úgy magatokat, mint illik Isten-országának Apostolaihoz. Igyekezetek teljes szívetekből, és minden erőtekből azon, hogy uralkodjatok nem ti a' vallás által, hanem uralkodjék ti általatok a' vallás, a' Jézus életadó tudománya minden keresztyén lelkeken, nagyokon és kicsinyeken. Nevezetesen pedig hirdessétek minél elébb, és minél hangosabban a' népeknek, hirdessétek a' fejedelmeknek, törvényhozóknak és kormányzóknak ezt a' — nem mondom új evangyéliomot, de a' — Jézus evangyéliomának új, nagy, dicső, és felséges alkalmazását, mely szerint a' keresztyén vallás, az igazságnak és szeretetnek vallása, mely eddig csak a' magános életben, ott is sok burjántól elfojtva tengődött, az álladalmak életébe nagyban behozatván, szépen virágozzék és gazda-

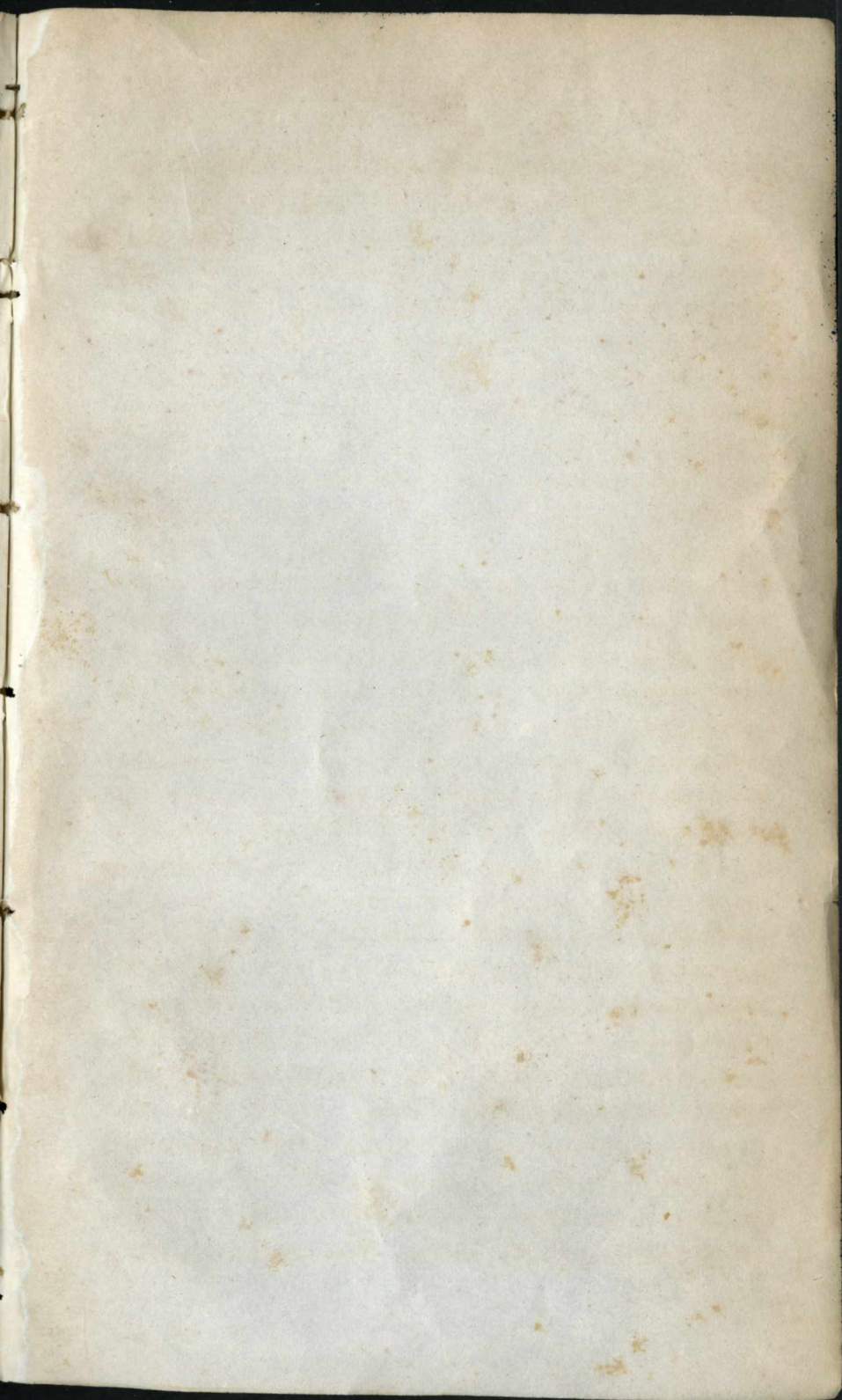
gon gyümölcsözzék. Hirdessétek hogy a' háborúnak a' keresztyének közül örökre el kell töröltetnie, mert a' népeknek egymás gyilkolása a' szeretetnek vallásával meg nem állhat. Hirdessétek, hogy a' zsarnokságnak a' keresztyén álladalmakban örökre meg kell szünnie; mert Isten, ki mindnyájunknak szerető Atyánk, nem akarja, nem akarahatja, hogy az ő fiai közül egy akárki is, sok ezer sőt sok millió testvéreivel, mint lelketlen dolgokkal kénye szerint bánjon, és azokat tetszése szerint nyomorgassa. Hirdessétek hogy a' Jézus szentséges vallása, mely az emberi nem üdvözítésére való, sohasem fog többé a' keresztyének között a' zsarnokság' szolgálójává lealacsonyítani, hanem inkább arra fog szolgálni, hogy a' fejedelmeket, törvényhozókat, kormányzókat, birákat kötelességeik iránt felvilágosítsa, és arra bírja, hogy mindeneket a' népek' boldogítására irányozzanak. Hirdessétek a' keresztyén szabadságot és egyenlőséget; de magyarázzátok jól meg a' népeknek, mit kell e' nagy szavakon érteni, nehogy a' szabadságon az azzali visszaélést értse, és akkor képzelje magát szabadnak, mikor a' bűnnek, a' gonosz indulatoknak és kivánságoknak rabja, 's nehogy az egyenlőséget oda magyarázza, hogy minden embereknek egyenlő ranguaknak, és egyenlő gazdagoknak kell lenniök. Ez nem lehet Isten akaratja. Isten az embert társasági életre, 's egyszersmind boldogságra teremtette; a' társaság pedig csak úgy lehet virágzó és boldog, ha annak különböző rendű és foglaltosságu tagjai vagynak, de a' kik mind egy célra, a' társaság' fenntartására és boldogítására dolgoznak. Például vagynak szülék és gyermekek; gazdák és cselédek; parancsolók és engedelmeskedők; tanítók és tanulók; mester emberek, földmivelők 's kereskedők; 'stb. vagynak kik lelki tehetségeikkel, vagynak kik testi erejökkel tesznek

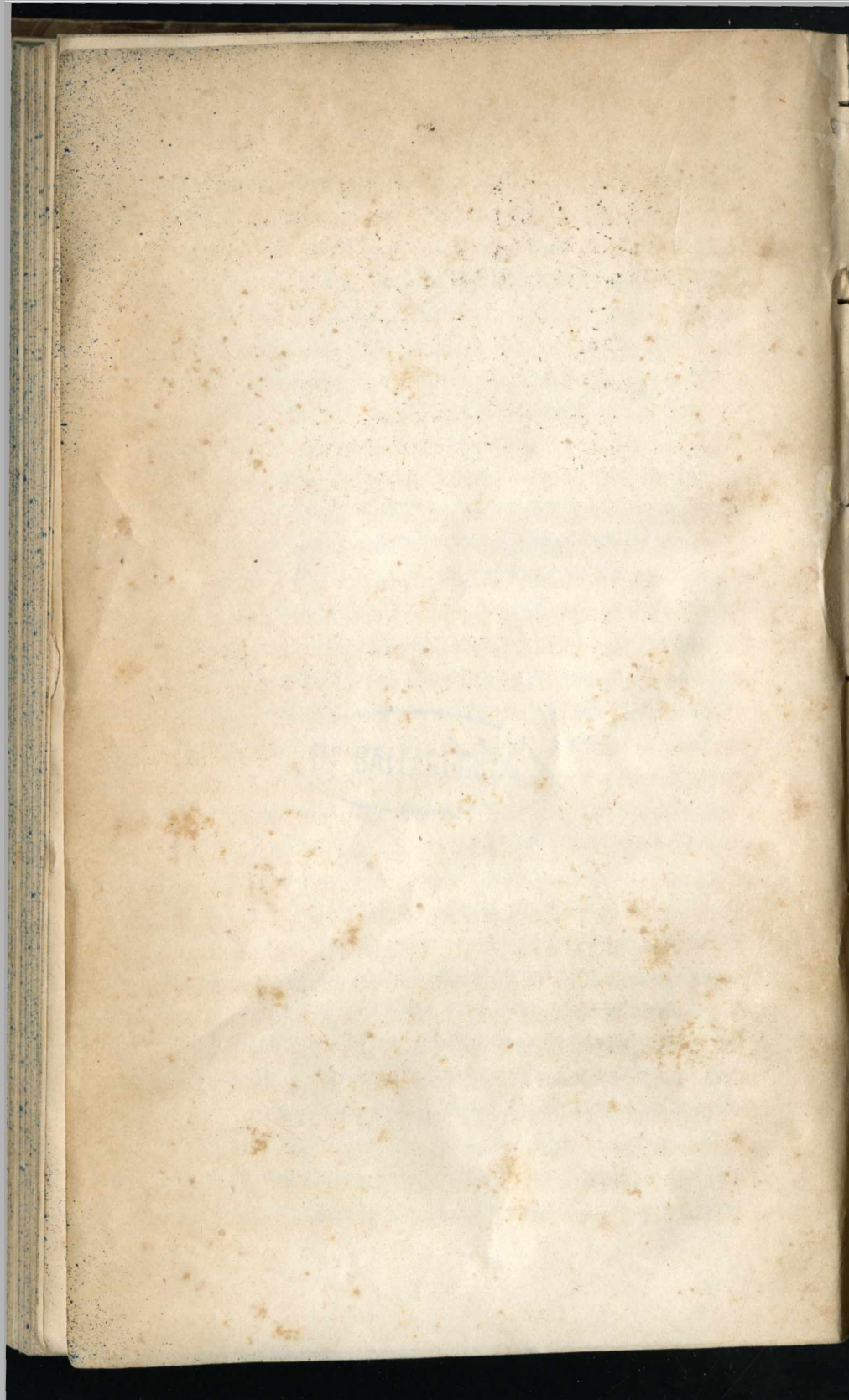
a' társaságnak hasznos szolgálatot. Ezek pedig ép' úgy nem lehetnek egy rangnak, mint az emberi testben a' fő, kéz, láb, szem, fül, száj, fogak, gyomor, sziv 'stb. melyek az egész test' fennállítására mind szükségesek, nem egyenlők. 'S ép' azért adott Isten az embereknek oly különböző testi és lelki tehetségeket, és különböző hajlamokat, hogy minden foglalatosságokra, melyek a' társaságban szükségesek és hasznosok, váljanak alkalmasok egyének. Miből ismét szükségesképpen következik, hogy nem lehet minden ember a' társaságban egyenlő gazdag. „A' szegény és a' gazdag öszvetalálkoznak, és mind a' kettőt az Úr szerezte,“ azt mondja az irás. Jézus is ezt mondotta: „szegények mindenkor lesznek veletek.“ Magyarázatok meg tehát a' népnek, hogy a' keresztyén egyenlőség nem a' világi javak' egyenlőségében áll; mert ha lehetséges volna is hogy valaki azokat a' társaság' minden tagjai között egy pillanat alatt egyenlővé tegye: ez az egyenlőség csak harmadnapig sem tartana, éppen a' tehetségek és hajlamok egyenetlensége miatt. Hanem abban áll a' keresztyén egyenlőség, hogy a' társaság' minden tagjai egy törvények alatt legyenek, melyek egyenlően óltalmazzák személyét és vagyonát a' szegénynek szintugy mint a' gazdagnak; a' vétkezőt egyenlően sujtsák, a' gazdagot szintugy mint a' szegényt; az erényt egyenlően jutalmazzák, a' szegényben szintugy mint a' gazdagban; az út minden polgári megtiszteltetésre, minden előmevetésre és boldogulhatásra egyenlően nyitva legyen, szegények és gazdagok előtt, csak tehetségök legyen hozzá. —

65. §. Hirdessétek továbbá a' szenteknek egyességét, az egy keresztyén anyaszentegyházat. Ne hallassék ezután soha egy keresztyén felekezet' templomában is szó zat, mely

más keresztyén felekezeteket kárhoztasson, annyival inkább átkozzon; Jézus arra tanított bennünket, hogy áldjuk még azokat is, a' kik minket átkoznak. Nem annyira czáfolgassátok, mint inkább hadjátok feledékenységbe menni az olyan tanokat, melyek a' különböző keresztyén felekezeteket egymástól elválasztják, és elidegenitik; vagy a' hol az ilyeneket megemliteni szükségesnek látjátok is, az mind nagy kiméléssel és szeretettel történjék, mindig hozzá tévén, hogy Istennek minden felekezetben kedves a' ki ötet tiszteli és az ő akaratját cselekeszi. Azokat a' tanokat pedig, melyek a' Jézus tudományának, a' keresztyén vallásnak lelkét teszik, hirdessétek kiemelve, minél gyakrabban minél hatalmasabban. Egy szóval Atyámfiak igyekezzetek hogy beteljesedjék, mit szent vallásunk' szerzője a' Jézus megjövendölt, hogy légyen egy akol és egy pásztor; hogy ne mondja egyik: Én a' Péteré vagyok! másik, én a' Pálé! 's így tovább; hanem mondjuk egy szívvvel szájjal: Mi mindnyájan a' Jézus Krisztuséi, mi mindnyájan keresztyének vagyunk! még pedig keresztyének a' szó igaz értelmében, azaz Krisztus igaz tanítványai, Krisztus igaz követői egész életünkkel.

66. §. Én pedig kérem az Istent, a' mi urunk Jézus Krisztusnak attyát, és a' mi Atyánkat, töltsé ki ti reátok a' maga szent-lelkét, hogy lehessetek az ő országának méltó Apostolai; a' népek és fejedelmek szívét pedig tegye hajlandóvá az igének, melyet ti a' Jézus evangyelioma szerint, ez én kiáltó szó nyomán hirdetendetek, bevételére, megtartására, és teljesítésére. Amen!

2002

2012

